

עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 19 תשרי תשס"ז ספטמבר 2006
Zaglembie Newsletter – Zaglembie Zeitung, September 2006

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zaglembie World Organization

קהילות זגלמביה

- Będzin
- Sosnowiec
- Dąbrowa
- Zawiercie
- Czeladź
- Siewierz
- Ślawków
- Wolbrom
- Dańdówka
- Golonóg
- Grodziec
- Kazimierz
- Klimontów
- Ksawera
- Łagisza
- Maczki
- Milowice
- Modrzejów
- Niemce
- Niwka
- Piaski
- Porąbka
- Strzemieszyce
- Wojkowice
- Zagórze
- Ząbkowice
- Kromolów

בזמן שורשים של יוצאי זגלמביה בפולין, אוגוסט 2006: מימין – (למעלה) האנדרטה של רפורטת בורשה, (למטה) טקס חסרת הלום מעל שלט בסוסנביץ' הסניין את שמירתם של 6 יהודים שנהלו בפומבי ליד בניין זה בנרס-אש"ף 1942. יזשאל – כפי גיבורי הגטו בבנדזין. (L) Heritage tour to Poland, August 2006: (L) Bendzin. (R) (above) Warsaw (below) Sosnowiec – Unveiling the plaque commemorating the public hanging of 6 Jews at the location

ארגון יוצאי זגלמביה. רח' פרישמן 23 ת"א 63561 ישראל. טל: 03-5270919
Zaglembie World Organization. 23 Frishman St. Tel Aviv 63561, Israel. Tel: 972-3-5270919

חברי ויז'יז'י אנשי זגלמביה

אנו שמחים לבשר לכם כי חברינו בארגון בני הדור השני והשלישי נרתמים ויוזמים פעולות חשובות בנושא ההנצחה ובנושאים אחרים.

לפני כשנתיים, לאחר מאמצים רבים, הוקמה חבר הרצל בירושלים, סמוך לחלקת גדולי האומה, אנדרטה לזכר מצד אחיו. האנדרטה נועדה להנציח את זכרם של 275 חללי מלחמת השחרור, ניצולי שואה שנתנו נצח ושריד אחרון למשפחתם. הם עלו לארץ, התגייסו לשורות הצבא ונפלו במלחמה. שמשון ישיבץ מדור שני, יוזם ומבצע את איסוף השמות והפרטים של נופלי מצד אחיו מקרב יהודי זגלמביה. אנו מתכוננים להנציח אותם ביד הזיכרון שלנו במודיעין.

פעילות נוספת אותה מובילים בני הדור השני והשלישי היא קמפיין הוקרה לזכר הראשון. בנינו ונכדנו ינרמו לנו, ניצולי השואה לחוגיש טוב כי הצעירים אתנו ואנחנו לא לבד. במיוחד מתייחסים הדברים לתיקים הזקוקים לקשר זה, חברי הניצולים.

במקורותינו אמירות רבות המנחות התנהגות כלפי זקני העדה. "בפני שיבה תקום", "יהדרת פני זקן". אבל, "אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל תעזבני", אמרים רק בתפילות "שמע קולנו" בימים הנוראים, בימים שאנו מבקשים שנכתב ונחתם לחיים טובים. ואך רוב האנשים אמרים תפילה זו עם דמעות בעיניים.

ילדנו ונכדנו, אנו חייב להודות, כי כשקראתי את הרעיון שלכם הולתי דמעה. ואני מנח שאצל רבים מהותיקים גרמתם להתרשנות רבה, ועל כך תבואו על התודה והברכה.

...

מזל טוב לארגון יוצאי זגלמביה בטורונטו לרגל חגיגות היובל. המשיכו בפעילות הברוכה שלכם ובקשרים הטובים עם ארגוננו בישראל.

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה, אני מברך את כל אנשי זגלמביה מבורגים וצעירים, בשנת שלום וברכה. מי יתן ותכלה שנה וקללתיה ותחל שנה וברכותיה. אמן!

אפרתה רבין - יו"ר הארגון

עצרת הזיכרון ליהדות זגלמביה - כ"ז בניסן תשס"ו 25 באפריל 2006

יד הזיכרון ליוצאי זגלמביה במודיעין - יום השואה תשס"ו
Yad Hazikaron - Zaglambie Jews Memorial, at Yom Hashoa 2006

עצרת הזיכרון לשואה ולגבורה וטקס ההתייחדות עם קדושי זגלמביה נערכו השנה בסימן המלחמה באנטישמיות ובזכר השואה.

את יד הזיכרון במודיעין גדש קהל של אלפים: ארבעה דורות ליוצאי זגלמביה, חברי כנסת, אישי ציבור, מפקדי משטרה וצבא בכירים, קבוצת חיילים על מפקדיהם ואורחים רבים, ביניהם, יוצאי זגלמביה שהגישו מארחי, קנדה ואירופה.

תפילת ההתייחדות נאמרה מפי החזן אחיה רובין. יצחק גרינגרס, סגן יו"ד הארגון אמר "יוז'יז'י", ובאמירת קדיש התקבד מר צבי לדאד, חבר הארגון. נשאו דברים: עו"ד רוני בר-און - שר התשתיות הלאומיות; השופטת המחוזית הילה גרסטל - בת הדור השני לבית מיטלמן מסוסטוביץ; לאורי באום בת הדור השלישי לבית יעקובובסקי מבנדין; ומר אברהם גרין - יו"ד ארגון יוצאי זגלמביה.

בקטעי שירה ופרוזה הופיעו נציגי דורות החמשך ליוצאי זגלמביה. מקהלת "קולות העיר" מתל-אביב בניצוחה של אביבה וימניץ ביצעה את החלק האומנותי.

את הטקס הנחו, כמדי שנה, בני הדור השני ליוצאי זגלמביה: נרדה גרינגרס-טוביאש ושלמה קריב - קרבינסקי.

תודה לשד ילדרי על הסיוע בהפצת התורים ביום השואה

מפיקי המשות

משואה שישית

זרית ליון - בתה של מילה סקוצ'יילס ז"ל מבנדין וזוד טל-טוכשניידר. פעילה בתחום התרבות בקרב בני הדור השני של הארגון.
אשר ניצני - בן למשפחת פינניצ'ני מדומברובה. אביו היה מערכי ספר יזכור לקהילת דומברובה גורניצ'יה. אשר, כאחיו שמעון, פעיל בקרב בני הדור השני של הארגון.

משואת התקומה

לילך אבידב - חיילת בחיל האוויר, נכדתם של חנקה לבית ווירניק ובנימין שלינגר. בתה של איילה מפעילות הדור השני. לילך יצגה את בני הדור השלישי בחניכת האנדרטה בגטו בנדין.
גל גרינגר - משקית תנאי שירות בצח"ל. נכדתם של ברכה לבית קוקלינסקי וצבי טוביאש. בתה של נרדה מפעילות הדור השני. גל פעילה בארגון בקרב בני הדור השלישי.

*ישראל לרגל מנגר סרני אמור היה להדליק את המשואה החמישית. אולם, בגלל פטירתה של אשתו ערב יום השואה חלוק את המשואה אחרון בצי, מפעילי ארגון ברג בלון ומייסדי קיבוץ נצר סרני.

אידה ואברהם רבינוביץ' (דומברובה) והנן יוב מניחים זר ביום השואה ביד ושם
Ida & Abraham Rabinowicz & great-grandson Niv at Yad Vashem

משואה ראשונה

מנחם שרון - סמנחה יהודי פולין בישראל. יו"ר קהילת יהודי בלסטוב וחבר ועדת חסידי אומות העולם ביד ושם.
יצחק אלישיב - בו לניצולי שואה, מזה 14 שנה המנכ"ל של קק"ל. מעלה המשואה לכבוד קק"ל על שותפותה רבת השנים עם ארגון זגלמביה באחזקה אתר ההנצחה במודיעין.

משואה שנייה

ישי עמרמי - יליד קיבוץ עין החורש, לשעבר מנכ"ל יד ושם. שותף לפיתוח המרשים של יד ושם. שימש כמנהל תיאטרון ירושלים ופסטיבל ישראל.
חיה דיאמנט - העלתה את המשואה לזכרו של בעלה מנוס דיאמנט שהיה חבר במחתרת של הנער הציוני ובקבוצת "הנוקמים" שפעלה בתום מלחמת העולם השנייה.

משואה שלישית

חג ניצב יפיה דוכובני - בן לאם ניצולת שואה ממזרח גליציה ומפקד מרחב השפלה במשטרת ישראל. מעלה משואה לכבוד משפחת ישראל בכלל ומשטרת מרחב השפלה בפרט, על תרומתם הרבה לסידורי הביטחון בעצרת ובאתר ההנצחה ליהודי זגלמביה במודיעין אשר בתחומם.
לבקה אדית - בת למשפחת ברבינק מבנדין. רכזת ההשתלטויות בנושאי קולנוע בבית התפרצות.

משואה רביעית

שמואל לייטנר - יליד בנדין, עלה לארץ והתיישב בקומץ גזית שבנמק מרסאל. מצייר וכותב על השואה. תערוכה מצוירת הוצגה בחודשים אפריל-מאי 2006 בכפר שמריהו.
מלכה עובד - בת למשפחה יוצאת פולין שעלתה ארצה לאחר המלחמה. מעלה המשואה לציון פועלו של בעלה יוסי שבד הדואג באופן קבוע להכנת המשואות ולהדלקתן, בהתנדבות, מאז 1988.

משואה חמישית

ישראל לרנרי - יליד בנדין ממייסדי קיבוץ נצר סרני. אחיו שלמה לרנר נהרג בבונקר בקמיונקא בעת חיסול הגטו בבנדין. שלמה תומם על המכתב האחרון של אנשי הגטו למנהיגי היישוב בארץ.
דב אייכנאוולד - בן הדור השני למשפחת אייכנאוולד מבנדין. כמנהל הוצאת הספרים של ידיעות אחרונות דאג להוצאה לאור של ספרים רבים השקטים בנושא השואה.

צעדת המוות

מאת: זלמן גיטלר
כפר שמריהו, אפריל, 2006

לא, לא היתה זו שתם חליכה
אלא חליכה בה נקשרט למטיע,
כמו שוסים היינו
כשלגופנו רתמו עגלות,
עגלות עמוסות במכונות ירייה,
מכוסות בבד קשה.
הכל היה מוכן
בשת הצורך
הן יופעלו ננדט.

צעד ועוד צעד
צעד ועוד צעד.

שתי אפשרויות חיו לנו -
ליפול ארצה באפיקת כוחות
או ליפול מיריות הס.ס.

הגוף כבד, חסר מבט ותחושה,
צעד ועוד צעד
צעד ועוד צעד
וצעד נוסף - אחרון
הצעד של כל כוח הרצון,
הצעד אל החיים,
הצעד - אל התקווה.

צעקות הס.ס. בלי הרף נשמעות
מלוות תמיד במכות חגונות
וככה זה נמשך יום אחר יום,
יום אחר יום.

הגוף כבד, קפוא עד כאב
וברוחו אדישות מוחלטת, ייאוש.
חרגליים נגרות, כואבות
ופחד מתמיד מיריות.

צעד ועוד צעד
צעד ועוד צעד,
כל חומך לחיאבק
עם הקור, הגשם,
השלג והרעב.

שום מחשבה לא עניינה אותנו,
גם לא היתה שום אפשרות לחשוב,
ואולי, בעצם, מחשבה אחת כן היתה
סוף החיים - המוות.
מתי...? והיכן...?

הוקרא ע"י חיה רייטר-גיטלר. בתם של גו'ה אירלבריק ז"ל מזוגמריהו
זלמן גיטלר יבדל"א מבניין, בעצרת הויסרון של יוצרי גלמריה במודיעין

עד בטרם עלה משחר
על חניית הלילה במתבן,
בטרם הפשירה השמש
את צינת הלילה המקפיא
שוב קורבנות אקראי נתפסו
שוב צווחות אימים את השקט פילחו.

צעד ועוד צעד
צעד ועוד צעד

הדם והחמצן אוולים במהירות
הרגליים ינעות, רועדות,
את שלד גופינו הן בקושי נושאות.
רק ועלי העץ הקרושת,
נעלי העץ שמהגוף כה כבדות.

צעד ועוד צעד
צעד ועוד צעד

עוד בטרם הפשיר השלג
גל חדש הצטבר מעליו.
השלג נערם ונערם,
דבק לנעלי חצי וקפא,
עוד משקל לגוף הכחוש.

מדברי בת הדור השני, השופטת הילה גרסטלר, בעצרת...

השר רוני בר-און ומר אברהם גרין ביד הזיכרון במודיעין - יום השואה תשס"ו
Minister Ronny Bar-On & Mr. Abraham Green at Yad Hazikaron

שהנכם. רוצה אני להודיע לכם ולומר לכולכם, שגם אנחנו, הצברים, נראים
לפעמים כאילו אנחנו מקלים ראש בעברכם, בשל סגנונו הציני, או הספוס
עודף, אך אין זה כך. מבינים אנו, עד כמה שחתבנה האנושית מגיעה. כראבים
אנו, אף שהלב האנושי אינו מספיק כדי להכיל כאב זה רב. ומעריכים אנו,
אף כי אין במילה "העלמה" כדי לבטא את תחושותינו על מה שהייתם ומה
שהנכם.

רוצה אני להבטיח לכם, מעל במה זו, שאנו, דור המשך, נעשה חכל כדי
להביא את זיכרון השואה לכל נער ונערה במדינת ישראל. אני סבורה כי
התפקיד העיקרי שלנו כדור המשך הוא להחיל את המורשת שלכם לדורות
הבאים ולדאוג שלא יקומו ממחישי שואה ואף לא יקומו כאלה המקלים
ראש בה. יורשה לי לומר אף שעליו למנוע שימוש במילה שואה בהקשרים
לא ראויים, ודרך גרימת זילות למושג ולמה שהוא מייצג.

תפקידנו לדאוג שגם לאחר חלוף השנים, לא יקרה זיכרון הזוועה, וגם
כשיקום דור שלא ידע את דורכם, ידע הוא היטב את שעברתם, כאילו היה
זה אתמול.
כך נעשה.

(משמאל) הגב' מרים מונטרסו, קונסולית גואטמלה בישראל ובעלה פרננדו
בעצרת יום השואה במודיעין יחד עם בן הדור השני, אשר ניצו ורעייתו.
(L) Miriam & Fernando G. Monteresso on Yom Hashoah in Modiin. Mrs.
Miriam Monteresso is the Guatemala Consul to Israel

כבוד גדול והתרגשות עצומה עבורי לעמוד מעל במה זו בעצרת הזיכרון
לשואה ולגבורה ובטקס ההתייחדות עם קדושי וגלמריה.
כבוד גדול והודמנית לומר לכם תודה.
לכם, ששרדתם את התופת והגעתם עד הלום.
לכם, שבזכותכם יסולה אני לעמוד כאן היום ולשאת דברים.
נולדתי וגדלתי בבית של ניצולי שואה.

אבא יליד לודג', שרד את הגטו ואת אושוויץ גם יחד.
אמא, ילידת סוסנוביץ שבגלמריה, איבדה באותה מלחמה איומה את כל
משפחתה. היא הייתה רק בת 14 כשפרצה המלחמה. ילדה רכה, הצעירה
במשפחה, עטופה עד אותה עת באהבה וכחום, מוקפת בפינוק ובתשומת
לב. ולפתע מצאה עצמה בעולם אכזר, מלא רשע וניכור, בודדה בעולם של
הישרדות. הישרדות בניגוד לכל הסיכויים. עולם בו מתייחסים לאדם כאל
אבק אדם. עולם בו כל הערכים עליהם חונכו בני אנוש, כאילו לא היו. עולם
בו אין מקום לזכויות יסוד. ואין מקום לדגשות אנושיים. הכל נרמס ברגל
גסה. רגל הנשלה באותו מגף אכזרי ומרדשע.

מאותו עולם הגיעו הוריי. כמו מעמר, בנו בית והקימו משפחה. מאותו עולם
הגיעו חבריהם היושבים כאן בקהל, ואותם אני מאוד אוהבת. ומאותו עולם
הגיעו עוד רבים הנמצאים כאן - גם אם איני מכירה אותם אישית.
דברי האישיים מכוננים לכל אחד ואחת מכם, אתם אשר שרדתם את
הגהטם ההוא כנגד כל הסיכויים.

בעוד פצעיכם על האובדן האישי שלכם מדממים, ובטרם תגלידו, וספק בעיני
אם פצעים אלה יכולו שיתגלדו אי פעם, המשכתם אתם כולכם חשייכים לדור
זה, במלחמת ההישרדות. המלחמה על המזינה שבדרך, על הקמתה ובנייתה
ועל שמירתה והגנתה. דרכו של דור ההורים, של הדור שלכם, לא היתה
סוגה בשושנים, בשום שלב.

אך לנו, דור המשך, הגשתם הכל על מגש של כסף.
אתם, שראיתם את המוות מול עיניכם, מקיף אתכם מכל עבר, הצלחתם
לגבור על חכל, ולהקים דור המשך לחפאת. אנו, דור המשך, שאני רק
נציגה אחת שלו, גדלנו כאנשים מריאים, חזקים, בטוחים בעצמנו ובקימנו,
בידיעה שאתם מאחורינו. בידיעה שיש לנו על מי לסמוך. אנחנו לא צריכים
להסתכל לאחור. אנחנו יודעים שאתם שם. כך גדלתם אותנו, כי המשפחה
עבורכם היא הערך העליון. מי שידע בידות ואבדן, מי שאיבד את היקר לו
מכל, שומר מכל משמר על המשפחה.

אתם נטעתם בנו את הביטחון, אתם עטפתם אותנו באהבה, אתם ריפדתם
את חיינו. כל מה שנגול מכם, העוקתם לנו. כי את החיים יכול היה הצורך
הנאצי לקחת, אך לא את הנשמה. את זכויות היסוד הוא שלל מכם,
בבריאותכם פגע קשות, אך את תרגש את האנושיות, את החום, את הדאגה,
את האכפתיות, את הערכים, את כבוד האדם, לא הצליח לקחת. את כל אלה
נתתם לנו, והבאתם אותנו עד הלום.

מאין לקחתם את העצומות הנפשי מאין לקחתם את הכוח? שאלות אלה
שואלת אני את עצמי מאז שבגרת, ותשובה - אין.
מאין שאבתם את הרצון העז להחיל לנו ערכים של ישר, אנושיות, אמון
באדם, רגישות למצוקות הזולת?
מאין מצאתם בנפשכם את שאר הרוח לחנך אותנו, לכוון אותנו ללימודים,
לעבודה, ליצירה?

מאין שאבתם את הרצון לחסוך כל פרטה, ואף לחסוך מפיכם, למען לא
יחסר לנו דבר בעתיד?
מאין מגיעה השמחה שלכם על הצלחותינו וכאבכם על כישלונותינו? באיזה
מקום סודי שמרתם על שמחת החיים שלכם שלא תכבחו?
השאלות רבות, אך תשובות - אין.
כדור המשך רוצה אני לומר לכם תודה על מה שהייתם עבורנו ועל מה

מדברי בת הדור השלישי, ליאורי באום, בעצרת...

ותדאגו להעביר אותם ולהשמיע אותם לבני הדורות הבאים. בבקשה, שלא ישכחו מה קרה שם. הניצחון הגדול ביותר עבורי הוא זה שאני עומדת כאן היום והחיינה שהדורות הבאים ימשיכו לעמוד על כמה זו ולהנציח את שמם של חנוספים, ואת נבחרתם של הניצולים ששרדו.

בנות הדור השלישי ליוצאי זלמביה: לילך אבידוב וגל גרינברג ביד הדיכוח
Members of the third generation: Lilach Avidov & Gal Greenberg in Modlin

שמי ליאורי באום ואני בת הדור השלישי לניצולי שואה יוצאי זלמביה, נכדתם של גוטה וקנריק יעקובובסקי. אני מורה בגימנסיה קציר בחולון, ורכזת נוער - מדיצינים מדויכים צעירים בראשון לציון. בשנה וחצי האחרונות איבדתי את סבתי, את סבי ואת סבתא של בעלי שגם חזית ניצולת שואה מפולין, דבר שחזר והדגיש את חשיבות נושא שימור הזיכרון והסיפורים שהעבירו לנו.

ביום השואה כשאני מעבירה פעולה לבני הנוער אני תמיד מספרת להם כי כששאלתי את סבתא שאלות היא תמיד ענתה וסיפרה, אולם כששאלתי את סבא הוא תמיד ביקש שאעזוב את הנושא ואדבר על משהו יותר שמח. היום כבר אין את מי לשאול.

לשמחתי, כשהייתי בת 15 בכיתה י' עשינו עבודה בבית הספר ותיעדתי את הסיפור שלהם, למרות שסבא לא רצה לספר סבתא סיפרה בשמח, והיום אני יכולה להמשיך ולספר את הסיפור שלהם.

אז עכשיו אני מספרת לחנוכים ולתלמידים שלי ובקרוב אספר לדור הבא שכבר בדרך.

הכי חשוב לי להדגיש את המסר שלהיסטוריה יש נטייה לחזור על עצמה ולכן אסור לנו לשכוח ואנחנו חייבים להמשיך ולספר את הסיפורים והזוהרות שהם עברו שם לדורות הבאים.

אני רוצה לבקש מבני הדור הראשון, אל תפסיקו לספר למרות שזה קשה. ומבני הדור השני, שלישי, והרביעי אל תאטמו אזניים תקשיבו לסיפורים

נצר אחרון

מאת: שמשון ישראלי

להלן רשימת הנפלים לנתיבות רשום מקום מוצא טרלין:

- אופיר צבי בן ציפה ומשה נולד ב- 2.5.1922; עלה לארץ עם צבא אנדרס ב- 1941
- גרוס זאב (וולף) בן ליבה ויהודה נולד ב- 1924; עלה אחר המלחמה
- הופמן משה (מוניק) בן קופל נולד ב- 1927; עלה ב- 1948
- ויטמן מיכאל בן פרידה וסלומון נולד ב- 1927; עלה ב- 1946
- וילנצ'יק שמואל בן אליהו נולד ב- 1926 (חבר גורדוניח); עלה ב- 1946
- טייכמן יעקב בן שפרינצה-שולמית ומשה נולד ב- 1926
- לאומר פנחס בן רחל ומנדל נולד ב- 2.3.1929; עלה באוניה יתל חיי' היה בקבוץ אילון
- לינדר שמואל בן דבורה ושמואל נולד ב- 3.2.1929; עלה ב- 1945 היה בקבוץ גבעת השלושה
- מושינסקי משה (מוניק) בן יוסף חיים נולד ב- 1927; היה במחנות: סקרזייסקו, צינסטוחובה, טרדהאוזן ושטנדאך ליד גרדלן גרמניה; עלה ב- 1948
- סרבנגורה ישראל בן נח נולד ב- 1926; עלה ב- 1947
- פלס חיים (פלואס) בן דוד נולד ב- 1927; עלה ב- 48-1947
- פרידמן יצחק בן גיטל וישראל יוסף נול ב- 25.1.1927; עלה באוקטובר 1945
- צימבל שלום בן חיים נולד ב- 1929; עלה ב- 1948
- קוגן אברהם נולד ב- 1.10.1936
- קופר מאיר בן גילה ויעקב נולד ב- 1926; עלה ב- 1.1.1948
- רוטבוים יעקב בן לאה ויוסף נולד ב- 1921; עלה ב- 1947.

"יוצא חוטף מגזע ישי ונצר משורשי יפרה", משנתנו י"א א"י.

מבחינתנו נצר אחרון הם ניצולי שואה, שריד אחרון למשפחותיהם שהושמדו בשואה, עלו לארץ ישראל ערב מלחמת העצמאות, התגייסו לצה"ל נלחמו בקרבות על הקמת המדינה ונפלו. נפילתם בשדות הקרב גדעה את שושלת הדורות של משפחת שלמות.

לחיילים אלו לא היו בני משפחה שיבנו אחר לכתם וינציחו את זכרם. רשות ההנצחה במשרד הביטחון הגדירה 275 חיילים כנצר אחרון, הקימה אנדרטה בהר הרצל וסללה שביל המחבר בין יד ושם להר הרצל. כמה סמלי מדור זה יצאו בפניכם הקוראים את חללי נצר אחרון אשר מוצאם מערי זלמביה וקהילותיה.

- ילידי בנדן: נודלמן שמואל, פרידלר אריה
- ילידי סוסנוביץ: וקסנברג חיים, הלינג בינמיין
- ילידי זבירצ'יה: דפנר אברהם, צ'פניק קלמן
- סלבקוב: הסייד צבי נולד בעיר קובל אך קבל הכשרה בקבוצת עובדיה בסלבקוב
- יליד וולברום: בלט אברהם
- יליד אולקוש: קוזחן יוסף

בין 275 שמות החיילים אשר הוגדרו כנצר אחרון רשומים מי שמוצאם מפולין ללא ציון עיר או ישוב כל שהוא. השמות המובאים בפניכם מפרטים את שם החייל שמות הוריו, תאריך הלידה ותאריך עלייתו ארצה. הנכם מתבקשים לקרוא את השמות ואם הנכם מוהים שם של חייל ויכולים לשייכו לערי זלמביה, אטא הודיעונו ונוכל להוסיף אותו למפעל ההנצחה שברצוננו להקים. במונת הארען להנציח את הנפלים במלחמת העצמאות וחשובה לנו תגובתכם ומעורבותכם במפעל הנצחה זה. חשוב לנו להניע למיצוי מרבי של ההנצחה.

יארצייט ט' באב - טכס במלחמה

זי"ר הארגון, אברהם גרין, סקר את פעילות הארגון בשנה האחרונה בתקווה לשיתוף פעולה פורה עם בני הדור השני והשלישי.

איזי גרינגרס דבר על הקשר לפרשת השבוע.

אילה אבידב דברה בשם בני הדור השני.

בטכס נכחה הנבי גוטה דטנר אשר הייתה מבין הפעילים בארגון אשר בשנת 1955 פעלו להביא ארצה אפר קדושים מאושוויץ ולטמון אותו בבית הקברות בנחלת יצחק וכן להקים מצבה לזכר הקהילות של זלמביה.

השנה ניכר שהולך הדור ופוחת. פחות חברים פוקדים את המקום ומתייצבים אל הטכס.

יש לפעול להענות גבוהה יותר של משתתפים בעיקר חברים מדור שני ושלישי.

גם השנה, כבכל שנה, התקיים על פי המסורת הנהוגה בארגוננו, יארצייט לקדושי זלמביה בט' באב. חברי הארגון התכנסו לציון ולהזכיר בטכס את יהודי זלמביה אשר הובלו למחנות ההשמדה.

יום תשעה באב נקבע כיום האזכרה לקדושי זלמביה, מאחר וביום זה גורשו אחרוני היהודים מגטאות זלמביה, במסגרת מבצע יודנריין, יצי הגרמנים בשנת 1943.

אל הטכס הגיע חברי הארגון אשר שרדו את המחנות, חברים מדור שני ושלישי. יש לציון שהטכס נערך באווירה מעיקה של המלחמה בצמח תארץ ובחשש לשלום חיילינו בחזית הצפון.

החזן, אריה בראון, קרא פרק תהילים, לאחריו נשא את תפילת אל מלא רחמים. צבי לנדאו אמר קדיש עם אזכור שמות כל קהילות זלמביה.

חסידי אומות עולם

– היה עליו להיחר ממשלשנים ולמצוא דרך להעביר את היהודים שהסתיי למקום אחר בעת סכנה מוחשית. אחרים מצאו דרך לעזור ליהודי על-ידי אספקת ניירות מזויפים שאפשר לו לחיות בזהות כדויה כלא יהודי. במקרים אחרים באמצעות נגבת גבולות.

העזרה ליהודים לא הייתה תוצאה של חשיבה רציונאלית מראש ולאורך זמן, של החלטה מודעת להתמסר להצלה על כל הסכנות הכרוכות בדבר. מדובר לרוב באנשים שלא ראו עצמם כלל כמצילים: הם הועמדו ללא הכנה מוקדמת במני מצב שלא צפו מראש ושחייב מיד מתן תשובה. היו ביניהם גברים ונשים, פועלים, איכרים משוטטים, משכילים ודיפלומטים, חברי מפלגות שמאל לפני המלחמה ופעילים בתנועות לאומיות, מהן אפילו אנטישמיות. יש שחיו בין יהודים לפני המלחמה ואחרים שכמעט ולא באו אתם במגע עד הרגע שבו החליטו להושיט עזרה.

21,310 גברים ונשים הוכרו עד ינואר 2006 בתור חסידי אומות העולם, ובכללם בני משפחה שהיו שותפים להצלת יהודים, ותם מייצגים למעלה מ-8,000 סיפורי הצלה שאומתו. מתוכם, 5,941 הם מפולין.

אולם, אפשר לאמוד את שיעור מעשי התצלה מעבר לאלה שגרשו, ואת מספר המצילים העולה פי כמה וכמה על מספר אלה שזכו להוקרה במסגרת התכנית. ממחקרים שנעשו עולה כי מספר המצילים הוא כמספר הניצולים בעיר או באזור מסוים ואף יותר, שכן נדרש יותר מטציל אחד כדי לעזור ליהודי בודד לשרוד במשך תקופת המלחמה.

אדם המוכר כחסידי אומות העולם זוכה במדליה מיוחדת שעליה מוטבע שמו ובתעודת הושרה, ושמו נרשם על קיר הכבוד בגן חסידי אומות העולם ביד ושם בירושלים. האותות מוענקים למצילים או לשארי בשרם בטקסים הנערכים בישראל או בארצות מגוריהם.

חסידי אומות העולם – תואר כבוד המוענק על ידי מדינת ישראל לאזרחי העולם שפעלו למען הצלת יהודים בזמן מלחמת העולם השנייה.

חוק "זיכרון השואה והצנרת" – יד ושם, תשי"ג – 1953, שקיבלה הכנסת, הטיל על יד ושם לטפל במצילים לא יהודים, שסיכנו את נפשם בתקופת השואה כדי להציל יהודים נרדפים בארצות שהיו בשליטה של הנאצים ובארצות ששיתפו עמם פעולה.

הנצחת מאורעות השואה לא תהיה שלמה ללא הפרקים המופלאים, אולי נקודות האור היחידות, של מעטים בני עמים שונים שמצפונם לא נתן להם לעמוד סגד ולראות בשוויון נפש את גורל היהודים ואת האכזריות כלפיהם. הקריטריונים שנקבעו על-ידי הוועדה הציבורית לציון חסידי אומות העולם, להענקת התואר:

- ניסיון להציל יהודי ומעורבות אקטיבית של המציל, בין אם הצליח ובין אם לאו.
- סיכון החיים של המציל בעת ביצוע ההצלה, שכן השלטונות הנאציים נהגו להזהיר במפורש שכל המושיט עזרה ליהודים מתחייב בנפשו ובנפש יקיריו.
- מניע הומניטארי כדחף עיקרי.
- אי קבלת תמורה חומרית כתנאי להצלה ועזרת מסייעת של הניצולים על המעשה או חומר ארכיוני.

ההצלה במרבית המקרים התבטאה במתן מסתור כביתו של המציל או בחצרו, לרוב על-ידי בניית בונקר בו שהו המסתתרים שבועות, חודשים ואף שנים מבלי לראות אור יום. נוסף על סכנת הנפשות הכרוכה בדבר, היה על המסתיר להשיג מזון, עזרה רפואית, ביגוד וצרכי יומיום אחרים. ויותר מכל

חסידי האומות

מאת: חיים חפר

וכל זאת – רק מפני שאדם לאדם חייב להיות אדם ואני חוזר ושואל את עצמי, עכשיו ומכאן: האם אני האם אני הייתי מוכן?

בתוך המלחמה הנוראה – הם-הם שעמדו יום-יום בקרב והם הצדיקים שבסדרם שבזכותם העולם לא חרב הם בתולדותיו של עמי הרצוח, החנוק הירוי והמת יזיו עמודי החדש והרחמים שעליהם העולם עומד ובפניהם, בפני גבורתם, שהיא עדיין לנו חיזה אנחנו, היהודים, מרכינים את ראשינו – בתודה.

חיים חפר טלד בסוסטוביץ ועלה לישראל ב-1936. שירו של חפר נכתב לכבוד ערב הוקרה לחסידי אומות העולם שנערך בתיאטרון הבימה בשנת 1987.

חסידי אומות העולם
ד"ר טדאוש קושיבוויץ
1893 – 1972

Dr. Tadeus Kosibowicz
1893 – 1972

בבוקר, קסתי ממקומי והלכתי לבד אל בית החולים, לקבלת עזרה ראשונה וטיפול מתאים. בפתיח בית החולים, עמדו חיילים גרמנים, חסמו את הכניסה והודיעו לכל מי שהגיע לטיפול, שאין כניסה ליהודים ולחיילים פולנים.

ד"ר טדאוש קושיבוויץ (Tadeusz Kosibowicz), שהיה רופא ראשי בבית החולים, יצא אלי והכניס אותי אל המחלקה שלו לטיפול. הוא הסביר לחיילים שפדובר בעזרה ראשונה בלבד. במחלקה, פגשתי יהודים נוספים אשר נמנעו באותו הלילה, את חלקם הכרתו כי היו שכנים שלי.

ד"ר קושיבוויץ אשף אותי למשך חודשים ובהשגחתו האישית. כמו כן, אישפה בחוראות, קמורה יהודים נוספת לפרק זמן דומה. בפרק הזמן בו הייתי מאושפז הועברו הנרי ואחי לידה אחרת (בכתוב-לכר 38 במאי 1938). כוונת שני חודשי אשפוז הצטרפתי אל חורי.

ד"ר קושיבוויץ נצטו והובא לחקירה במשרדו הנסטאפו בגין סיוע ליהודים, מציאת מחנה שידור והסתרת גורל פולני בבית החולים. הנסטאפו התכוון להוציא לחורג. אולם הוראה מדרג גבוה שינתה את גורלו. הוחלט לשלח אותו למחנה "דכאווי". שם נשלח למסח מחנות: "יקסטהאוזן", "אורנייבורג", "מידאנקי" ו"גרס-הונן". מתום המלחמה חזר ד"ר קושיבוויץ לביתו במנדן.

ד"ר קושיבוויץ עמד בסכנת הוצאה לחורג, עקב הסיוע אשר הגיש ליהודים, למרות האיסורים והחוראות המפורשות מטעם השלטון הנאצי. עקב כך נשלח למחנות. מועלו מתועד בשפרו של ההיסטוריון רוסן שנק.

על משימוי הכיר יד ושם באפריל 2006 בד"ר טדאוש קושיבוויץ כחסידי אומות העולם.

אני שומע את הכינוי "חסידי האומות", ואני מנסה אני מנסה לחשוב על האנשים שנתנו לי מסותר ומחסה אני מנסה לחשוב ושומע ישראל. לו הייתי במקומם מה הייתי עושה?

אם אני, בתוך אוקיינוס של שואה, מול עולם מתמוטט ובויער אם אני הייתי נתן מסותר לבן עם אחרי? אם אני הייתי מוכן, אם בגי משפחתי היו מוכנים לחיות בפתח מתמיד כזה בתוך הרחוב בתוך השנים לחלום בלילות את צעדים הכבוד והמאיים של התלינים מוכן להמשיך ולהלך בין מטחי היריות ולחבו הסכינים בתוך לחשו הרכילות ומלמולי השמועות ותקוות ומלשנינים. וכל זאת – לא לילך אחד, לא חודש, אלא – שנים! וכל זאת – בלי לבקש שבר מן הקורבנות, רק את לחיצת ידם

ד"ר טדאוש קושיבוויץ

ביום ה-22 באוגוסט 2006 הוענק בגניון התואר חסידי אומות העולם לד"ר טדאוש קושיבוויץ, הנקט המרגש והמרשים נערך בטכנות: סופיה ריזל (Zofia Rydel) ואלגיביטו, בתו ומכדתו של קושיבוויץ, ראש עיריית מנדן, מר בארן; שגריר ישראל בפולין, דוד פלג; משלחת מיוצאי זגלמביה בראשות אגרהם גרין-יורי הארטן; נאורחים רבים.

המציל נפש אחת...

מאת: יצחק טורטר

התגוררתי עם חורי ואחי מרדו בוצצה מסי 3. הבית עמד בשורת חבתיים הראשונה הסמוכה לבית הכנסת הגדול של מנדן. במעלה הנגשה, בסמוך לבתים אלו ניצב מבנה הכנסיה, בה כיהן הכומר מיצ'סלב זבצקי (Mieczyslaw Zawadzki).

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, פלש הצבא הגרמני למולין הגיע לעיר מנדן, תפס עצמות והתמקם בה.

בלילה שבין ה-8 ל-9 בספטמבר 1939, פרצו חיילים גרמנים את שערי הכניסה לבתים שניצבו בסמוך לבית הכנסת הגדול במנדן. הם זרקו רימוני-יד וחורו לכולם לצאת מהבתים, בטענה שיהודים, ירו אליהם מתוך בית הכנסת.

יהודים רבים שרצו אל בית הכנסת והתכבדו בתוכו מצאו את מותם כשריפת בית הכנסת. רבים אחרים, הובלו עיי החיילים הגרמנים וצטוו לעמוד ליד חומת הכניסה החיצונית. עם חור החיילים על כולם לברוח מריצה. מי שכשאר במקום מרה לסוות, מי שברח, ירו אחריו על מנת למנוע ולהחג.

קבוצת יהודים, ואני בתוכם, רצה ריצת אמוק אל שערי הכניסה במעלה הנבעה. החיילים הגרמנים ירו אחיינו במשק אוטומטי, מספר אנשים נפצעו. תוך כדי ריצה נפצעתי בחצי השמאלית. הכדור שפגע בי נכנס באורך המרפק ויצא באורך החתך.

כאשר הגענו לשער הכניסה פסח לו, הכומר זבצקי, את השער והכניס את כולנו פנימה. הכומר הורה לנוירות לטפל מו, לחפש את פצעיה ולהגיש לנו עזרה ראשונה. בתום הטיפול והגשת עזרה ראשונה, בקש הכומר שנצא מהשער האחורי כי על ראשו מרחפת סכנת מוות. הוא הסביר שאם יתפשו אותו מסייע ליהודים, יוציאו אותו ואת הניירות להורג.

בצד השני של הנבעה הסבב היה חריבה יתור רוע. לשם יצאנו מחסות תשכת הלילה. במורדות הנבעה שוכן בית הקברות העתיק של מנדן המרווישע. שכתי שם עם פצע פתוח בירי השמאלית עד עלות השחר.

מסע שורשים 2006

חשני, טכס הענקת אזרחות כבוד למר אברהם גרין ע"י עיריית צ'לדז'. מסמכות זגלמביה פתה הקבוצה צפונה לזרשז ובקרה באחרים יהודיים וכלליים. חלק מהקבוצה חזר לבקר באתר הזיכרון שהוקם במחנה טרבלינקת.

13 חברי הארגון יצאו השנה למסע שורשים בפולין. הקבוצה בקרה באושוויץ-בירקנאו, שם הייתה התרגשות רבה, ביקרה בזקופנה, בערי זגלמביה והשתתפה בטכסים ליד האנדרטאות השונות. נולת הכותרת במסע זה היו שני אירועים חשובים ומרשימים: האחד, טכס הענקת חסיד אומות עולם לז"ר טדאוש קושיוביץ' מבנדן.

צ'לדז' מעניקה אזרחות כבוד לאברהם גרין

מרק מרוזובסקי - ראש העיר צ'לדז' (שמאל) ואנוש גונטקוביץ' - י"ר מועצת העיר (ימין) מעניקים אזרחות כבוד לאברהם גרין. - Marek Mrosowski (L) - Mayor of Czeladz & Yanusz Gatkowicz- Head of the City Council granting Honorary Citizenship to Abraham Green

החל מ-1918 מעניקה העיר צ'לדז' שכתבל זגלמביה את התואר אורח כבוד לאותם אישים אשר עשו למען העיר.

הראשון בגלריה נכבדה זו היה הכומר בולסלב פינקובסקי, אחריו קבלו את התואר: חמרשל יוזף פילסוצקי, המרשל אדוארד ריזו-שמנגלי ונרל פליקס סלאווז-סקלדקובסקי.

ב-1987 התחדשה מסורת זו ועד שנת 2005 הוענק התואר לשלושה נציגים מחזיר אאוני (Auby) בצרפת - עיר תאומה לצ'לדז'. וכן לארבעה מאורחי צ'לדז': זיגמונד סקוצ'ני, יאנוש דומאגליק, סלאבומיר פיאטראס וחומר טדאוש סטפיץ. (הנתונים הניל התפרסמו בירחון שיצא לאור בצ'לדז').

ב-2006, על פי הצעתו של ראש עיריית צ'לדז' מרק מרוזובסקי, בהמלצת ארגון הידידות של זגלמביה ובתמיכת חברי מועצת העיר התקבלה החלטה להעניק את התואר של אזרח כבוד למר אברהם גרין - י"ר הארגון העולמי של יוצאי זגלמביה שיושב בתיא והוא יליד צ'לדז'.

אברהם גרין קיבל את התואר על כי הקדיש עשרות שנים למען הנצחת יהדות זגלמביה, מורשתה וקורותיה בישראל ובפולין ועל פעילותו הענפה למען העמקת הקשרים בין יהודים ופולנים בזגלמביה בכלל ובצ'לדז' בפרט.

בטקס מרגש ומרשים שנערך ב-23 באוגוסט 2006 בצ'לדז' הוענק התואר לאברהם. נכחו בטקס: אברהם גרין ובני משפחתו, ראש עיריית צ'לדז', שגריר ישראל בפולין - דוד פלג, חברי מועצת העיר, כל ראשי ערי זגלמביה, נציגי המחוז, חברי ארגון הידידות, משלחת מיוצאי זגלמביה ואורחים רבים.

ביקור יוצאי זגלמביה בבסיס חיל האוויר

לכבוד,
אל"מ ז'ן ... מפקד כנף A חיל האוויר
הנידון: ביקור בכנף 4 ערב יום השואה 2006

א.נ.
ברצוני להודות לך מעומק הלב, לך ולפיקודיך, על הביקור המרתק והאירוח המושלם, לו זכו, אנשי הודר הראשון וחשני של יוצאי זגלמביה בבסיסך. חווית הביקור בטייסת, ההסברים המעמיקים וההשתתפות בטקס יום השואה, ריגשו את כולם.
הביקור מהווה נדבך חשוב ליכולת של כולנו, לחבון ולהעריך, את עצמתו של חיל האוויר השומר על מדינת ישראל.
הביקור בטייסת חיזק את אלה ששרדו ואת ממשילי מורשתם, ונתן להם את הכוחות לחמישיך, ולומר:
בשביל הרגעים האלה התאמצנו לשרוד.
אתם מסמלים עבורנו את הכוח והעוצמה של העם היהודי, שחסרו לנו בעת ההיא.

היו ברכים באשר אתם.
ספרטה, אפרטת לרין - י"ר ארטון זגלמביה

מפקד הבסיס מקבל את פניו של אל"מ (מיל') זאב לירון (משמאל) בעת הביקור (L) Holocaust Survivor, IAF pilot, Colonel (Ret.) Zeev Liron (Londoner of Bendzin), is welcomed by IAF base commander during visiting the base with Zaglembe Organization's members at Yom Hashoa.

ערב יום השואה תשס"ו התארח בבסיס חיל האוויר בחצור קבוצה של בני הודר הראשון והשני מיוצאי זגלמביה. מיניחם היה גם זאב לירון - לונדנר, אליים (במיל), יליד בנדן שעבר את השואה. זאב עלה לארץ, עבר קורס-טיס

יוצאי זגלמביה בביקור בבסיס חיל האוויר, ערב יום השואה תשס"ו
Zaglembe Organization's members at IAF base on Yom Hashoa

עוד לפני הקמת המדינה, שירת שנים רבות בחיל-האוויר והשתחרר כראש לחק המדיעין.

במהלך הביקור סיירו החברים במוזיאון הבסיס, נלקחו להאגור של מטוסים ובקרו בטייסת F16, שם התקבלו ע"י סא"ל ז'ר, מפקד הטייסת ושמשו מפי סגן עינב, הנוטת על משימות הטייסת והציוד שלה. התברר שזאב לירון היה זה שבחר לפני שנים את סמל הטייסת - העקרב, וזה סמלה עד היום.

לאחר ארוחת הצהריים מרד טקס מרגש לציון יום השואה בנוכחות חילו ומפקדי הבסיס, יוצאי זגלמביה ואורחים.

אזכרה לאריה בן טוב במלאת 10 שנים למותו
An Evening in Memory of Arieh Ben-Tov

**תערוכת ציורים של הצייר שמואל לייטנר
במלאת 10 שנים לפטירתו של עו"ד אריה בן-טוב ז"ל**

שמואל לייטנר (81), חבר קיבוץ גזית, הציג בחודשים אפריל-מאי 2006 תערוכה מציקרית לזכרו של חברו אריה בן-טוב (הסנברג). לייטנר יליד בנדן נחטף בגיל 16 מעיר הולדתו בפולין לעבודות כפייה וחווה בגיל צעיר את מאורעות השואה במחנות עבודה. האהבה לציור הצילה אותו גם במחנות. באמצעים דלים, בעיקר כפחם, עסק ברישום ומכר את עבודותיו לגרמנים עבור פת לחם. בסיום המלחמה, עלה לארץ, למד אמנות והחל להנציח את זיכרונותיו באמצעות האמנות. בארץ הכיר את חברו הטוב אריה בן-טוב שסייע בידיו להעמיד תערוכות מגוונות ברחבי הארץ. יצירותיו של לייטנר הוצגו ברחבי הארץ ובעולם וזכו לשבחים רבים. במלאת 10 שנים למותו של עו"ד אריה בן טוב ז"ל, בסיוע משפחת בן-טוב, תושבי כפר שמריהו, הוצגה תערוכתו של לייטנר במרכז וייל לתרבות וקהילה בכפר שמריהו. ב-23 באפריל נחנכה התערוכה בנוכחות בני משפחת בן טוב, ראש המועצה, דרור אלוני, יוצאי זגלמביה ואורחים רבים.

מדברי אברהם גרין, יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה, בפתיחת התערוכה...

ומישה קולודני – משה קול, שימש מזכיר פרלמנטרי של הסיעה בכנסת, אשר משך הזמן הפכה לליברלים העצמאיים, ובמסגרת זו השתתף בכנסים בינלאומיים של האינטרנציונל הליברלי. לפני עשר שנים כנסת כזה טאם, הותרגש ונפטר במקום.

בפעילותו הציבורית לא שכח לרגע את בנדן יצרו, ושנים רבות שימש כיו"ד ארגון בנדן. כשהתאחדנו, בחרנו בו לעמוד בראש ארגון זגלמביה המאוחד, אשר פעל לא רק בארץ אלא גם בארצות שונות באירופה ובאמריקה. הוא פעל להנצחת יחידות זגלמביה בארץ ובפולין. שני מקרים זכורים לי במיוחד לגבי אריה.

המקרה הראשון היה פתיחת יד הזיכרון במודיעין. אריה הוזמן להסיר את הלית מעל אנדרטת ה"זיכרון". המקרה השני היה כשנת 1995, אריה הוזמן להסיר את הלית מעל האנדרטה במקום בו היה בית הכנסת בבניין יחד עם הקרדינל לוסטגיה ועם ראש עיריית בנדן.

לפני שנה, בעת סיור קבוצה מאנשינו בזגלמביה, נחנכה כיכר ניבורי הגטו בבנדן והאנדרטה לזכר יהודי בנדן. לצערנו, אריה שפתח את הקשרים עם בנדן, לא זכה לחשתתף במעמד מרגש זה.

***

גכירתי ורבתי, אם בנינו ידע מאין באתי עסקינו, חרי שמואל לייטנר יליד בנדן, כתב על בנדן וצייר אותה בתקופת המלחמה. לפני כ-20 שנה הוציא שמואל לייטנר חוברת על בנדן בתקופת המלחמה, מלווה בציקרים המשקפים ומתארים את יהדות בנדן בחורבנה, והציג תערוכה מצויירות.

אריה בן טוב כתב את הסבוא לחוברת וסייע בידו של שמואל להציג את הציורים. היום, שמואל לייטנר מציג כאן תערוכה של ציוריו על בנדן היהודית. תערוכה מוצגת לזכרו של אריה בן טוב ז"ל במלאת 10 שנים לפטירתו.

ראוי שמואל לייטנר לברכה ולהערכה על הנצחת יהדות בנדן בצורה זו. אני מתכבד לפתוח את התערוכה ומאתל לשמואל לייטנר הצלחה ואריכות ימים.

אריה הסנברג - שם שזכור לי מימי ילדותי מאת: אילה אבידב

בחד הספגשים נאה קבוצת נגרים מחדר הישיבה ומתה אליו, אל "הנערי" (כפי שאנו לקרוא לנו לפני הדור השלי). והיית את ראשי הארגון שלנו וכתובס גם את אריה בן טוב. הוא הציג אותנו בפני מושל המחוז (ההוויברדיה) ומה אליו בשאלה (מרצת): "מתו אתם מצטרפים אלנו לעשייתו".

שאלה זו השאירה עלי רושם עז. ייתכן שגם על חזרתי למסע חנה קיבו, שכן מאז אותו מסע אנו שתינו מעורבות ופעילות מאד. מיד עם שובנו הוזמנו לישיבת הנהלה. זכורים לי פניו הקורנים מאושר על אריה, כאשר שמע אתנו מגטיחיים במסגרתה להיכנס לפעילות שוטפת בארגון. הבטחה שאנו גאים לקיימה הלכה למעשה.

כמה חודשים לאחר שובנו מהמסע לפולין נפטר אריה הסנברג.

אילה, בתם של יונק שלדינר ובנדן והנחה חיריניק נטיטטיביץ'

10 שנים עברו מאז פטירתו של אריה בן טוב. את טקס הקבורה אצל יהודים מוטיילים בפסוק מן המשנה – "יעקביא בן מהללאל אומר: "... דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

"ידע מאין באתי" – אריה ידע מאין בא. הוא בא ממשפחת הסנברג ומקובסקי. כמח היה גאה בטוצאו. אני זוכר ששנינו הגענו, בפעם הראשונה לסלבקוב. הוא מצא שם אנשים שהכירו את משפחת מקובסקי – המשפחה של אמו, ונודע לו שאחד מבני המשפחה היה מזכיר הקהילה. הוא ביקש לדעת פרטים על המשפחה, כדי לקיים את "ידע מאין באתי".

בשלב מסוים ביקש אריה שנכלול את שגב שבייז בארגון זגלמביה. זאת מאחר ודומני כי משפחת הסנברג באה משם. לא הסכמנו על כך, אבל גם בקשתו זו באה כדי לקיים את "ידע מאין באתי".

גם זה לא הכל. אריה היה מאד גאה בהוריו ומשפחתו. אבא – איש התנועה הציונית הדתית שהיה מורה להיסטוריה והרבץ תורח כתלמידים בבתי ספר תיכון בבנדן ובסביבה.

ואמא – בת למשפחה דתית מסלבקוב, שעל אף היותה מסורה למשפחתה, אם לשישה ילדים, היה לה גם זמן לעסוק בענייני ציבור, ושימשה בוועד ההורים בגימנסיה פריסטנברג. הקשר לאמא שלו היה כל כך חזק, עד כדי שהחליט לכתוב ביוגרפיה, וקרא לה "ובחלומי אני שומע את קולה של אימתי".

"ידע מאין באתי" אצל אריה אינו מתייחס רק למשפחה אלא גם לבנדן או כנדויץ - עיר הולדתו והתנגרותו. בה למד בבתי ספר יסודיים, בה למד בגימנסיה פריסטנברג, והיה כל כך גאה להימנות על תלמידיה. כמו רוב התלמידים של הגימנסיה, אריה הצטרף לתנועת נוער ציונית ובחר ב"הנוער ציוני" שהייתה אחת מתנועות הנוער הציוניות הגדולות והחזקות בעיר. באה והתרגשה עליו המלחמה. אריה נלקח עם משפחתו לאושוויץ. הגיע השחרור ואריה מצא שנשאר יחיד ממשפחתו.

"ולאן אתה הולך" – אריה ידע לאן הוא הולך. אריה החליט ללכת לארץ ישראל. הוא הצטרף לקיבוץ של הנוער הציוני בתור מדריך, ובדרך מלאה התחתיים הגיע ארצה. כאן החל בלימוד משפטים, הקים משפחה, הצטרף לתנועה הפרוגרסיבית בראשותם של פנחס רוזן

במלאת עשר שנים למותו של אריה הסנברג בן טוב ערכה משפחתו אזכרה לזכרו.

השם אריה הסנברג זכור לי עוד מימי ילדותי. אבי, שגם הוא מבנדן, הזכיר את אריה ואת משפחתו רבות. בכל פעם שהי"בנדימאיים" נמשו הם טהנו (כמו רבים מ"ניצולי השואה) לספר על בני עוים, מכרים משותפים כפי שזכור איתם "אוי ועל שעלה בגורלם במהלך מלחמת השולם השנייה ולאחריה.

הפעם הראשונה שעבורי השם והאדם התלכדו היה במסעו הראשון לפולין, קיץ 1995.

נחטפתי אז לראשונה לפעילות הענפה של ראשי הארגון בארץ ובפולין, ובשרי זגלמביה בפרט. זה היה עבורי המפגש החללי אמצעי הראשון עם בני דור שני ושלישי ליוצאי זגלמביה והאינו מה רב המשותף בינינו.

Painting by Holocaust Survivor Shmuel Leitner of Bendzin

שמואל לייטנר

לזכרם

דב (בנייק) זלמנוביץ ז"ל

לאחר השחרור הוא פגש את רבקה פיוטרקובסקי וחם התחתנו במחנה ברגן-בלזן. עד לעלייתו ארצה שימש דב כמזכירו של יו"ר ארגון ניצולי המחנה, יוסל רוזנפוט. ההיכרות שלנו התחילה למעשה בארץ אחרי ששותינו נפגשו שוב אחרי שהי ידיות קרובות במחנה גלנאו - Gelnau. דב היה עד לפטירתו, יו"ר ארגון שארית הפליטה ממחנה ברגן בלזן בארץ, והיה מארגן ביקורים שם. הוא שמר, ע"י קשריו עם ידידי ישראל בעיר הסבר בגרמניה, על אתר המחנה. הוא היה גם חבר בהנהלת ארגונו, ארגון יוצאי זגלמביה, ושימש בתפקיד יו"ר וועדת הביקורת. כמנהל חשבונות מנוסה, מקצוע שלמד עד בבנדן, היה עורך כל שנה את המאזן הכספי של ארגונו. לפני שלוש שנים הוציא את ספרו האוטוביוגרפי "אביב בעלטה" בו הוא מתייחס בנוסף לתולדות משפחתו, גם לחיים בקהילת בנדן, בגטו ובמחנות השונים. הספר חמרגש כולל גם שירים יפים על כל מה שעבר עליו. הוא מסיים את ספרו במשפט "אזכור אותך בבנדן". דב השקיע בהנצחת השואה עמל רב וראה בזה חובה של כולנו. הוא זכה לחקים עם אשתו משפחה יפה עם בנים ונכדים וכך שמר על השרשרת המשפחתית שכל כך אהב.

אידי גרינגרס

במוצאי חג שבועי של מסח הלך לעולמו באופן פתאומי ידיו וחברי דב-בנייק זלמנוביץ.

דב גדל בבנדן - "ירושלים דזגלמביה" ברחה היחידות המסורתית. הוא למד ביחדרי ומשם עבר לבית ספר של האגודה "ייסודי התורה". משפחתו הייתה מחסידי "סוכטשוב".

לא חכרו איש את העוה בבנדן, למרות שגרנו לא רחוק אחד מהשני. היינו באותו גטו ומשם נשלחו לאותו מחנה עבודה מרקשטט Markstadt משם הוא עבר למחנה Funfteichen ובתחילת שנת 1945 יצא בצעדת המוות.

דב (בנייק) זלמנוביץ, לאחר השחרור
Eerek (Dov) Zelmanowicz, after Liberation, 1945

יוחנ לאודון 1915 – 2006 יום שלישי, חי בתמוז תשס"ו 4.7.2006

שומר החותם

לפני זמן מה הלך לעולמו בשיבת טובה יוחנ לאודון. בסוף שנות ה-50, עוד בחיותו איש צבא קבע, הלכתי בפעם הראשונה בתשעה באב לבית הקברות בעלת יצחק והשתתפתי באזכרה לזכר שואת יהודי זגלמביה. כשתחלתי להתעניין וביקשתי לדעת פרטים על המצבה המרשימה בנחלת יצחק, שבזמנים ההם, היא הייתה כנראה המצבה היחידה להנצחת השואה, הפנו אותי ליוחנ לאודון. יוחנ, איש זגלמביה, הכיר היטב את עריה, עירוניה, כפריה וקהילותיה של זגלמביה והספיק לעלות ארצה סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה. יוחנ סיפר לי שאת המצבה הקימו לאחר שהוצא ארצה אפר הנספים מאושוויץ ומבתי הקברות בזגלמביה ובעזרתו של חרב הגר מסוסטוביץ, ששימש אז כיו"ר החברה קדישא בתיא. מאז הקמת המצבה ובמשך עשרת שנים, עד שעבר לגור בנתניה, יוחנ ראה במצבת האפר הזו מפעל קדוש ואת עצמו ראה כמעין "שומר החותם" של המצבה. אנו ראינו בפעילות זו מעין חסד של אמת עם יהדות זגלמביה שנספתה בשואה.

אברהם גרין

יוחנ לאודון
Yochanan Laudon

אליעזר (לזו) זוננשיין

יום שני י"ג באב תשס"ו 7.8.2006

אליעזר זוננשיין בברית המילה של נינו רום
Eliezer Zonenshine at the "Brit" of his great-grandson Rom

אבא היקר,

חייך היו מסכת של גבורה, נחישות והקרבה. היית סמל לדור של תקומה, כאשר יחד עם אחותך חנה הצלחת להימלט מהתופת ברנע האחרון ולנחות בחופי תל-אביב על סיפון אניית המעפילים טאריטה באוגוסט 1939.

אחרי 7 שנים של המתנה ליקירך פנית להקים משפחה. לילדיך הגדולים קראת על שם הוריק ויחד עם אמא נתתם את כל מאורכם לבניית דור המשך, צוואתם חבלתי כתובה של הנספים. לפני 9 שנים זכינו, ילדיך לחיות אתך בפולין. שם הצגת לנו את הבית בו נולדת ושם גם צעדנו יחד מניפים את דגל ישראל בשבילי אושוויץ הנוראה. זכינו במהלך חייך הארוכים אך הלא קלים, לתת לך בצד רגעים של דאגה הרבה רגעים של שמחה וכבוד ועל כך אנו, 3 ילדיך, חתנך וכלותיך, 7 נכדיך ו-3 ניניך הנפרדים ממך באהבה מהולה בצער. למדנו להעריך את עצמת הנתינה, העידוד והתמיכה שפרשת על כולנו בדרכך השקטה, המיוחדת שלאורה נמשיך לצעד. נוח בשלום על משכבך.

יקיריך

מצבת האפר בנחלת יצחק
The Monument for Zaglembe Kedashim (Martyrs) at Nachlat Ilzhak cemetery

סבא לזו,

לא חשבתי שזה יהיה כל כך קשה. בשלושת החודשים האחרונים היינו לצידך במיטות חוליך, מחובר למכשירים אבל מנותק. שלם בגופך אבל בעצם מרוסק. זה נמל עלינו כרעם ביום בהיר. בפסח עוד ישבת איתנו בליל הסדר וצחקנו, אכלנו את הכבד קצוץ והחזרת שעשית והיית מאושר. אני שמחה שזכית לראות את הנין שלך ולהיות הסנדק שלו. קראת לו קטנצייק ותענוג.

לא היו לך חיים קלים. היית גיבור, עברת את השואה. הצלת אנשים ובזכותך קמו משפחות חדשות. את ה-8 במאי נמשיך לחגוג בלעדיך, את יום שחרורך שהיה תחילת חייך החדשים.

יגוייליחי, הספר בבנדן, נקראת בפי חבריך. הכי נותיק במחנה קלטנדוף. הכרת את כולם ודאגת למי: לאוכל, למקום לישון, לעבודה, משהו ללבוש, פתן בסתר, נדבת. דאגת לאחים של סבתא הלה והרשימה עוד אורכה. ועל כן סבא. **אתה צדיק!** אותה את שלך עשית.

עטוף בטלית, נוח על משכבך בשלום. בן למעלה מ-90 כשבאו אליך המלאכים, עמדו על מיטתך ואמרו: חקדוש ברוך הוא רוצה אותך אליו.

סבא לזו שלי, תשמור עלינו מלמעלה ואנחנו נשמור על סבתא וגם על אמא, בתך האהובה. נאחב אותך תמיד ולא נשכח.

נכדוך - אורנה מה-יפית (אברהם)

ביקור במוזיאון ההיסטורי החדש ביד ושם

מזדמנות זאת ברצוננו להודות ליד ושם בכלל, ולמחלקת ההדרכה בראשותה של נעמה גליל בפרט על הסיור המאלף והמרגש לו זכו יוצאי זגלמביה. תודה גם לשמשון ישיבץ, מפעילי הדור השני, שלקח על עצמו לארגן את הביקור המוצלח.

יותר מ-50 מיוצאי זגלמביה, בני הדור הראשון השני והשלישי, ערכו ביקור מאורגן ביד ושם ביום שלישי ט"ו בתמוז, ה-11 ביולי 2005. במהלך הביקור נערך לחגדים סיור מודרך במוזיאון ההיסטורי החדש בדגש על קורות יהודי זגלמביה בתקופת השואה.

Members of Zaglambie Organization visiting Yad Vashem - יוצאי זגלמביה מבקרים ביד ושם

מרכז הארגונים של ניצולי השואה בישראל

יולי 2006

הנדון: הכרת מחלת האוסטיאופורוזיס כמחלה בגין

רדיפות הנאצים

לאחר שנתיים של עבודה מאומצת הצליח ד"ר יצחק הלפרין מנהל היחידה לאנדוקריטולוגיה מבית החולים ברזילי באשקלון לגרום לכך שמחלת האוסטיאופורוזיס תהיה מוכרת כמחלה בגין ורדיפות הנאצים.

- על פי החלטות בית המשפט בתיא כל ניצולי השואה המוכרים ע"י האוצר כגורפים, זכאים להגיש בקשת נכות בגין אוסטיאופורוזיס, הגשת התביעה אינה מותנית במקום שהחייה בתקופת מלחמת העולם השנייה.
- על התובעים להוכיח כמובן בעזרת חוות דעת את סבלם מאוסטיאופורוזיס.
- בית המשפט הכיר בשלב זה באחריות השואה רק 1/3 ממחלת האוסטיאופורוזיס.
- מתנהלים מהלכים להגדיל את אחריות השואה ליותר מ-1/3 ממחלה.
- הכרת האוצר במחלה כורכת בחובה גם אחריות לשאת בהוצאות המחלה (עלות תרופות וטיפולים אחרים).

אוגוסט 2006

הנדון: גביית שכר דירה בבתי ד"ור מוגן

בעקבות דרישת ניצולי השואה ועל בסיס בקשתו של ח"כ מיכאל נוזלמן שתמך בדרישה זו, החליט שר הביטוי והשיכון מאיר שטרית לבטל את הצבייה של 8% מסכסי הפיצויים מנרמניה מניצולי שואה שמתגוררים בד"ור ציבורי.

נח פלוג - יו"ר

קמפיין הוקרה לדור ראשון - ארגון זגלמביה

גן ע"ש קצטניק בהרצליה

ביום 15 באוגוסט 2006 החליטה מועצת עיריית הרצליה פה אחד לקרוא גן ציבורי המתוכנן להשתרע על פני 12 דונם בצפונה של שכונת מגדלי אשדן, ע"ש הסופר יחיאל דינור - קצטניק.

(פרופ אשדן היה מראשוני הגניקולוגים בארץ בקום המדינה והיה חותנו של קצטניק).

לפי התכנית יקום במארק מרכז למדרשת השואה ע"ש קצטניק וישמש מוזיאון המחשה סמלי, אודיטוריום, ומרכז לחכשרת מורים, מחנכים ומפקדים להדרכה ולימוד ספרי קצטניק.

כדאי לציין שלפני שנים, כשבמקום היה פרדס, נהג קצטניק להתבודד שם ולכתוב את יצירותיו.

קצטניק, יחיאל דינור, נולד בסוסנוביץ למשפחת פינר. בספרו סלמנדרה, העלה על הכתב את קורותיה של סוסנוביץ בתקופת השואה וקרא לה מטרופולי.

הנצחות אישיות

אנו מזכירים כי במרתף התנחלה שבד הויכרון במודיעין נותרו עדיין מקומות להנצחה אישית של בני המשפחה שנספו בשואה.

הנצחת שורה אחת חרוטה בשיש שחור עולה \$150. המבקשים להנצח את יקיריהם יפנו לאולם הארגון המתוח מדי יום רביעי בערב וימלאו טופס עם הפרטים הדרושים.

חברי הארגון בני הדור השני והשלישי. אנו יוצאים בקמפיין מתמשך להיזק הקשר עם יקירינו מדור א' יוצאי זגלמביה.

מטרת הקמפיין לסייע, לתמוך, לבקר ולהיות בקשר קבוע עם אותם אנשים ומשפחות מדור א', המשוועים לקשר, מילה אוהבת, או סתם ביקור מלבב. אנו מבקשים לגרום להם לחייך ולהרגיש שהם מעניינים אותנו, חלק מאיתנו ולא ננטשים.

הקשר יתבצע ע"י איתור אותם אנשים הזקוקים לקשר מעין זה וכל מתנדב מדור ב' או ג' יקבל על עצמו לייאמץ משפחה כזו.

אנו נוחה את אופי הפעילות הסומלץ (מקשר טלפוני, ביקור בית, ביצוע שליחות או סידורים עבורם וכיוצא באלה).

בתפילה נאמר: "אל תשליכנו לעת זקנה" וזוהי מצווה שאין למעלה ממנה וחוב מוסרי ומצפוני שאנו חבים ליקירינו יוצאי זגלמביה ולעצמנו !! מצפים להיענותכם החשובה.

לפרטים נוספים, ניתן לפנות אל - E-mail: rinakahan@yahoo.com

דמי חבר לשנת 2006

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. אנו מבקשים מכל חבר שטרם שילם את דמי החבר לעשות זאת בהקדם. את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק - בנק לאומי - בת ים - סניף 861 - לוחות "ארגון יוצאי זגלמביה" מס. חשבון - 33938/34. המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שנדע למי ולאן לשלוח קבלה.
- באולם הארגון (רח' פרישמן 23 ת"א) המתוח בימי ד' ארח"צ
- סלה הוברפלד - יהודה הנשיא 5, רמת-גן, 52376. טל: 6194390 - 03
- יצחק טורנר - אחד העם 79, תל-אביב. טל: 6852213 - 03
- הדסה קנטור - רמת-גן. טל: 6775605 - 03
- שלמה גראור - חיפה. טל: 8360960 - 04
- צבי לנדאו - ת.ד. 4120. בת-ים, 59395. טל: 5067337 - 03

חברי ארגון רבים טרם שלמו את דמי החבר למרות זאת אנו ממשיכים במאמצינו להוציא את העלון שבדיכום ולהפיץ אותו בין כל חברי הארגון, דבר שעולה כסף רב.

אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומנו של הארגון תלוי בכם.

מי מכיר מי יודע? - מחפשים את נתק זילברברג

מבקשים מידע איכות אחיה הצעיר של אמי, נתק (נחום, נתן) זילברברג שצריך להיות באמצע שנות השבעים שלו.

משפחת אמי התגוררה לפני המלחמה ברחוב ציסני בסוסנוביץ. שמות החורים קלמן ושרה זילברברג. שמות חילדים: ברונה, חלה (אמי), נתק ומנוסיה.

אמא הייתה בתקופת המלחמה במחנה גאברסדורף שבסודטים. היא יכלה להתחקות אחר גורל כל בני משפחתה למעט נתק. מעולם לא הצליחה לדעת מה עלה בגורלו של נתק בתקופת השואה. ידוע לה שהוא חור בתום המלחמה לפולין ונרשם בקהילה. אבל, זה הכל.

הייתו רוצים לדעת מה קרה איתו. האם הוא עדיין בחיים. ואם לא, האם יש לו משפחה.

נהיה אסירי תודה עבור כל בול מידע אודותיו.

נאצנת הוראק, Nanette Horak, EM: larja@bigpond.net.au

ארגון יוצאי זגלמביה

משתתף באבלו הכבוד

של חברנו

ישראל לרנר

במות עליו אשתו

אלגרה לרנר ז"ל

תנחומים למשפחה ולחברי

נצח סירנו

מי יתן ולא תדעו עוד צער

קולנוע בבית התפוצות - השתלמויות 2006-2007

השתלמויות משותפת של בית הספר ללימודי העם היהודי ובית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם:

• למשפחותיהם... דיוקן המשפחה היהודית בקולנוע

ימי שלישי, אחת לשבוע, בין השעות 16:15-19:45 החל מחודש נובמבר 2006

• לא נרגע הזיכרון... התמודדות הקולנוע עם זיכרון השואה

והעבר היהודי באירופה

ימי שלישי, אחת לשבוע, בין השעות 16:15-19:45 החל מחודש פברואר 2007

השתלמויות משותפת של בית הספר ללימודי העם היהודי, המרכז להכשרת סגל בחינוך באוניברסיטת תל אביב והקרן החדשה לקולנוע וטלוויזיה:

• תרבות יהודית ישראלית בעין המצלמה - מסע קולנועי

ימי רביעי, אחת לשבועיים (מסמסר א' ו-ב') בין השעות 16:15-19:45 החל מחודש נובמבר 2006.

לפרטים נוספים והרשמה נא לפנות אל רבקה אדרת, רכזה השתלמויות

דוא"ל: bhadere@post.tau.ac.il

טל: 03-6405885

2 Z drugiej strony • Katowice • Bielsko-Biala

Środa 23 sierpnia 2006 • Gazeta Wyborcza • www.gazeta.pl

www.gazeta.pl/katowice

SPRAWIEDLIWY WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA Z BĘDZINA

POŚMIERTNE PODZIĘKOWANIE DR. TADEUSZOWI KOSIBOWICZOWI

Ischak Turner urodził się w Będzinie. Wczoraj przyjechał do Polski podziękować tym, którzy uratowali mu życie, gdy uciekał ze zniszczonej przez Niemców będzińskiej synagogi

Ischak Turner z córką doktorz Zofią Kosibowicz-Rydel

JOANNA ZIELIŃSKA

- Po 67 latach wreszcie mogę podziękować dr. Tadeuszowi Kosibowiczowi. Uciekałem z innymi Żydami z synagogi w kierunku kościoła. Niemcy nas zauważyli i zaczęli strzelać. Zostałem ranny. Do kościoła wpadłem naskakując. Połamano mi nogę. Wymyśliliśmy się tylko w wyjściu. Całą noc leżałem z ranną nogą. Pomógł mi dr. Kosibowicz. Narażając życie, leczył wielu Żydów i nawet pokrzykomu hospitalizował - wspomina Turner.

Dzięki jego staraniom Tadeusz Kosibowicz pośmiertnie otrzymał w wotum w Będzinie medal „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”. Otrzymał go jego córka, Zofia Kosibowicz-Rydel.

- Tata nie pomagał tylko dlatego, że był lekarzem, robił to zpatrzeliśmy sercem. Żyć mu pomagali także w obozie w Majdanek. Jak starosta wrócił, ważył zaledwie 35 kg - mówiła córka doktor.

Odznaczenie przyznaje specjalna komisja pod przewodnictwem Sądu Najwyższego Izraela. Medal sprawiedliwego trafia tylko do osób, które ryzykowały swoim życiem i zdrowiem.

by ratować osoby pochodzenia żydowskiego od śmierci i deportacji.

Turner i przedstawiciele Światowego Związku Żydów Złoty Kwiaty w miejscach upamiętniających śmierć Żydów zagłębiowskich. Oklaskowali Czeładź, Będzin, Sławków i Sosnowiec.

W Czeładzi Abraham Green, przewodniczący Związku Żydów Zagłębia, został w wotum mianowany honorowym obywatelem miasta. - W tym mieście się urodziłem i to miasto przywołuję najlepsze wspomnienia. Niestety, także tu straciłem całą rodzinę - mówi Green.

W czasie II wojny światowej Green trafił do czeładzkiego getta, był więźniem Auschwitz. Gdy trafił do Izraela, współtworzył Związek Żydów Zagłębia. Dzięki jego staraniom w 1990 r. na wzgórzu Sycjon w Jerozolimie został odświeżony pomnik Pamięci Ofiar Zagłady z Zagłębia. Na dziesięć płytach z piaskowca wyryto tam nazwy 27 miejscowości, m.in. Sosnowca, Będzina, Czeładzi i Dąbrowy Górniczej, w których mieszkali i ginęli Żydzi.

Począwszy od 1918 roku w uznaniu szczególnych zasług dla miasta Czeladź, Rada Miasta przyznawała tytuł Honorowego Obywatela Miasta. Jako pierwszy otrzymał go w 1918 roku ks. Bolesław Pienkowski. Po roku 1918 tytuł Honorowego Obywatela otrzymali marszałek Józef Piłsudski, marszałek Edward Rydz-Śmigły i general Feliks Sławoj - Składkowski. Do tradycji nadawania tego zaszczytnego tytułu powrócono w 1987r. Do 2005 roku tytuł otrzymali m.in. przedstawiciele partnerskiego francuskiego miasta Aubry: Aldebert Valette, Michel Flacheron, Bernard Briez oraz zasłużeni mieszkańcy Czeladzi: Zygmunt Szkocny, Janusz Domagalik, Sławomir Pietras, ks. kanonik Tadeusz Stępień. W 2006 roku na wniosek burmistrza miasta Marka Mrozowskiego, także Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Zagłębiowskiej „Na świecie”, a także dzięki poparciu radnych Czeladzi i Rady Powiatu Będzińskiego, Rada Miasta w Czeladzi podjęła uchwałę o nadaniu Tytułu Honorowego Obywatela Czeladzi panu Abrahamowi Greenowi – przewodniczącemu Światowego Związku Żydów Zagłębia Dąbrowskiego z siedzibą w Tel Awiwie, czeladzianinowi, obywatelowi Izraela. Uroczystość nadania tej honorowej godności odbędzie się w dniu 22 sierpnia, w Palacu „Pod Filarami” w Czeladzi, podczas pobytu Abrahama Greena wraz grupą izraelskiej młodzieży w Zagłębiu. (wk)

(Szerszą relację z tego wydarzenia prześlemy czytelnikom „Echa Czeladzi” w wydaniu wrześniowym).

Foto z archiwum Stowarzyszenia „Zych”

Błotka i Abraham Greenowie podczas kolejnej wizyty w Czeladzi

przyjaciół Czeladzi i Zagłębia

Abraham Green

Abraham Green urodził się 15 października 1928r. w rodzinie ojca Dova i matki Chaney Haida w Czeladzi, przy ul. Bytomskiej 35. Wychowaniem dziecka zajmowała się głównie matka, która w tym czasie była ławnikiem w Radzie Miejskiej oraz przewodniczącą Żydowskiej Organizacji Kobiet, aktywnie działała w kasie dobroczynnej i towarzyszywie opieki nad chorymi, zarządzała także ochronką dla dzieci.

W wieku 11 lat Abraham zaczął pracować w warsztacie stolarskim Witwickiego. Młody Abraham w pamięci zachował dramatyczne wydarzenia związane z okresem wojennym. Zimą 1940 r. okupant niemiecki pod przymusem i groźbą śmierci, ściągnął wszystkich Żydów z ulic Milowickiej i Staszica. Przez pięć dni, w atmosferze rozpacz i płaczu, cegła po cegle, rozbiierali bożnicę do fundamentu. Był również świadkiem „krwawej środy”, kiedy to po zabiciu niemieckiego żołnierza, wielu mieszkańców w upale, musiało leżeć twarzą do ziemi na chodnikach przez całą dobę.

W 1942 roku wraz z innymi Żydami znalazł się czeladzkim getcie, gdzie w trudnych warunkach, skrajnej nędzy i wycieńczenia, często doprowadzani byli do śmierci. Od 18 lutego 1942r. rozpoczęła się wędrówka do miejsca docelowego – Palestyny. „Po drodze” był więźniem: obozu przejściowego pod Wrocławiem, lagru w Markstedt, lagru między Lipskiem a Dreznem, obozów w Gross Rosen, Weimaru, Buchenwaldzie, był robotnikiem przymusowym w zakładach Kruppa.

Po wyzwoleniu przez Amerykanów w dniu 20 kwietnia 1945r. Abraham Green wrócił do Czeladzi i ze smutkiem stwierdził, że nie ma tu już nikogo ze swojej rodziny. Mając 16 lat zdecydował się na nielegalne przekroczenie granicy i udał się do obozu uchodźców w Bawarii. W 1947r. poprzez

granice austriacko-włoską przedostał się do Palestyny, skąd po internowaniu na Cyprze a następnie uwolnieniu, przybył do Izraela. W tym okresie do Izraela z różnych stron świata przybyło ponad 100 Żydów - byłych mieszkańców Zagłębia.

W kwietniu 1948r. rozpoczął służbę w wojsku izraelskim, która trwała 12 lat. Po zakończeniu służby wojskowej założył firmę w branży gazowniczej.

Pan Abraham Green starał się nawiązać kontakty z Żydami z Zagłębia i w tym celu zorganizował wyjazd do wolnej Jerozolimy. Zagłębiowscy Żydzi, którzy osiedlili się w Izraelu, Jerozolimie, Hajfie i w innych ośrodkach postanowili utworzyć wspólny Związek Żydów Zagłębia w Izraelu. Przewodniczącym Związku został wybrany Arie Ben-Tov, wybitny adwokat, a jego zastępcą Pan Abraham Green.

We wrześniu 1970r., w 25-lecie zakończenia II wojny Światowej w Dolinie Zagłady, na górze Syjon w Jerozolimie, odsłonięty został pomnik Pamięci Ofiar Zagłady z Zagłębia. Składa się on z wielu części, wśród których znajduje się 10 płyt z paskowca z nazwami miejscowości, poczynając od Sosnowca, Będzina, Dąbrowy Górniczej, Czeladzi, Sławkowa, Wolbromia, Strzemieszyc, Ząbkowic i innych (łącznie 27 miejscowości).

W latach 90-tych Arie Ben-Tov i Abraham Green przyjeżdżali do Zagłębia często odwiedzali także Czeladź, składając hołd swoim przodkom na kirkucie i przy obelisku. Dobry stan cmentarza przy ul. Będzińskiej zawdzięczamy panu Mońkowi Stawskiemu - byłemu mieszkańcowi Czeladzi.

W 1997r. zarejestrowane zostało Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Zagłębiowskiej „Na świecie”, którego celem jest rozwijanie kontaktów z rodakami i związkami rodaków na świecie, wymiana informacji, nt. publi-

kacji, tradycji i kultury Żydów Zagłębia, nawiązywanie kontaktów młodzieży szkolnej i członków stowarzyszenia z rodakami na świecie, w tym gospodarczych. W następnych latach do Zagłębia przyjeżdżały kolejne grupy Żydów zagłębiowskich z całego świata razem z ich dziećmi i wnukami. Przyjazdy dawnych mieszkańców były i są okazją do spotkań i wspomnień z przeszłości.

Po śmierci Arie Ben-Tova w czerwcu 1996r., obowiązki Przewodniczącego Światowego Związku Żydów Zagłębia przejął Abraham Green. Wiele czasu i wysiłku wymagają kontakty z Żydami z Zagłębia rozsiętymi po całym świecie. Organizuje spotkania na temat współpracy osób starszych i młodzieży. Chętnie przyjeżdża do Zagłębia i do Czeladzi, ze swoimi dziećmi i wnukami, by pokazać im uświęcone miejsca pamięci.

Abraham Green z pełnym poświęceniem jednoczy swoich rodaków. Jego praca dla nich została zauważona i doceniona. W 1995r. prezydent RP Lech Wałęsa odznaczył Abrahama Greena Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski.

Postawa jednocząca Zagłębiaków, miasąca przesłanie idei dobra i pokoju w świecie, to ważne działanie dla przyszłości Bliskiego Wschodu i Izraela.

***

Uhonorowanie Pana Abrahama Greena Tytułem Honorowego Obywatela Miasta Czeladź, przyjęte zostało przez Niego (czemu dał wyraz w osobistym liście do burmistrza Czeladzi), jako szczególny zaszczyt i zobowiązanie do dalszych kontaktów pomiędzy Zagłębiem i Światowym Związkiem Żydów Zagłębia w Izraelu oraz bliskich osobistych kontaktów nawiązanych w okresie 18 lat współpracy i przyjaźni.

EUGENIUSZ BLIŹNICKI

Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Zagłębiowskiej „Na świecie”

Kanadyjski Dzień Pamięci Holocaustu - 25 kwiecień 2006

Uroczystość składania wieńców w Ottawie

I.B. Iskow (Iekowicz z Będzina) -

Przedstawicielka Zagłębia

Był to zimny, wiosenny dzień z odrobiną słońca przed południem. Wzgórze, na którym stoi budynek Parlamentu było udekorowane flagami Kanady i Izraela. Młodzi ludzie wręczali program i pamiątkowe znaczki.

Szymon Sliwka, sekretarz finansowy Związku Zagłębian w Toronto, wraz z jego wnuczką, Rebeką Boshi powinien był dzisiaj złożyć wieniec przed Parlamentem, składając hołd ofiarom Holocaustu.

W ostatnim momencie, z powodu choroby Szymona, ja zostałam o to poproszona.

Razem z Phyllis Studnberg zostałyśmy oddelegowane na jego miejsce.

Udaliśmy się z Toronto do Ottawy, wraz z innymi delegatami z Bathurst Jewish Community Centre.

W Ottawie znalazłyśmy się wśród dygnitarzy, polityków, reporterów z prasy i telewizji - w tłumie ponad tysiąca ludzi. Oczy wszystkich były zwrócone na premiera Kanady, Stevensa Harpera. Liderzy kanadyjskiego rządu przemawiali z pasją: Holocaust nie może się powtórzyć! Przemawiał także pan Alan Baker, ambasador Kanady w Izraelu. Najładniejsze przemówienie wygłosiła Sędzia Sądu Najwyższego Kanady, pani Rosalie Abella "z drugiego pokolenia", córka osób które przeżyły Holocaust.

Razem z Phyllis byłyśmy jednymi z ostatnich składających wieńce. Przesuwałyśmy się do przodu cierpliwie czekając na naszą kolej. Niespodziewanie znalazłyśmy się blisko Premiera Stevensa Harpera. Po przedstawieniu się poprosiłyśmy o wspólne zdjęcie. Harper był bardzo miły i pożegnał nas uściskiem dłoni.

Opuściłyśmy Ottawę pod silnym wrażeniem tej znamiennej uroczystości, w której w Dniu Pamięci Holocaustu uczestniczyłyśmy.

"SZALOM JERUSALEM"

Pisarz z Będzina, Władysław Śliwoń, którego utwory poetyckie poświęcone Zagładzie Żydów jego rodzinnego miasta zamieściliśmy w naszej Gazecie Zagłębiowskiej, wydał w roku bieżącym piątą z kolei zbiór swoich wierszy. Są to utwory napisane pod głębokim wrażeniem tego, co doznał i przeżył jako uczestnik pielgrzymki z Polski do Ziemi Świętej. Z tych najnowszych wierszy emanuje czystość doznania i siła przeżycia.

"Proście o pokój dla Jerusalemu, niech zazywają pokoju ci, którzy ciebie miłują" tym wersem z Psalmów 122,6 zaopatrzył autor swoje Słowo Wstępne do wierszy. Po zdaniach poświęconych doznaniom głęboko wierzącego katolika w zetknięciu z autentycznymi miejscami znanymi z Testamentu - Nowego i Starego, autor wyznaje: "Przez tych kilka dni wędrówki po Galilei, Samarii, Judei, człowiek nagle widzi przez pryzmat całkiem inne wartości, jakby zrzucił z siebie starą skorupę. A przecież oprócz doznań pogłębianej wiary oczy widzą Izrael - żywy organizm, którego do końca nie zdołał zniszczyć faszyzm. Moją wiedzę o Żydach czerpałem przede wszystkim z opowiadań rodziców i z nielicznych kontaktów z diasporą żydowską. I tu - w każdej chwili zobaczyłem świat żywo przeniesiony z tych opowiadań. Szczególnego wstrząsu doznałem pod Ścianą Płaczu, kiedy w szabat znalazłem się w synagodze wśród kilkuset rozmodlonych Żydów, okrytych tałasami, z tefilinami na czołach, pochylonymi nad zwojami Tory."

TABLICA PAMIĄTKOWA W SOSNOWCU

W ostatnim dniu pobytu delegacji naszego Związku w Zagłębiu uczestniczyliśmy w niespodziewanej, wzruszającej uroczystości.

Prezydent Miasta Sosnowca, Kazimierz Górski zwrócił się do przewodniczącego, Abrahama Greena z prośbą o odsłonięcie Tablicy Pamiątkowej, umieszczonej przez władze miejskie Sosnowca z nazwiskami sześciu Żydów - obywateli miasta, powieszonych publicznie przez hitlerowskich okupantów w samym sercu miasta, w ogródku przy ulicy Modrzejowskiej 32. Sosnowiczanie pamiętają tę wstrząsającą zbrodnię i atmosferę strachu i smutku jaka panowała w tamtych dniach w mieście. Poniżej zapis z Tablicy ustanowionej staraniem władz miasta Sosnowca. Na czarnym tle widnieją białe litery:

"W pobliżu tego miejsca z rąk niemieckich nazistów zginęli śmiercią męczeńską przez powieszenie

23.03.1942: Robert Mangiel, Marek A. Liberman

19.04.1942: Majer D. Kohn, Nuchym Kohn, Herszl

Pfeffer, Judka Warmund

CZEŚĆ ICH PAMIĘCI!

Inicjatywę władz miasta Sosnowca przyjmujemy z głębokim wzruszeniem

(A. Cw., która w dniu egzekucji była w Sosnowcu i doświadczyła atmosfery tamtych godzin.)

שלט בוסנוביץ המצייני כי במרץ-אפריל 1942 נתלו בוסנוביץ במקום 6 יהודים
The Plaque at Sosnowiec commemorating the 6 Jews that were hung near the building at 1942 by the Nazis

...Urzeczon i nasycony wielką ilością wrażeń, jako reminiscencje z podróży, pod wpływem chwili napisałem tomik wierszy "Szalom Jerusalem"

W każdym z wierszy brzmi jakaś nuta ekspresji i w ten sposób pochylałem się nad świętością tej Ziemi Świętej

SZALOM JERUSALEM

Postawione na czakramie
magiczną mocą wkrzeszało życie,
umierało, aby zmartwychwstać.

To moje Jerusalem

Żywy labirynt barwnego orientu,
kramy, stragany, laające dywany,
pachnące piżmowym kadzidłem.

To moje Jerusalem

Sprawiedliwie dzielony Bóg
w synagogach, kościołach, meczetach,
rozmodlone jego wierne dzieci

To moje Jerusalem

Soczysta zielen ogrodów,
przetykana dojrzałą pomarańczą,
kwiaty aloesu i gałązki oliwne.

To moje Jerusalem

Melancholijnie wżuszony

pakuje walizki

Zegnaj, Jeruzolimo -

Szalom Jerusalem!

Who Knows? Who Remembers?

Looking for Natek Zylberg

I would dearly love to find out any information about my mother's younger (and only) brother. His name is Natek (Nachum, Natan) Zylberg, and he would be in his mid to late 70's.

My mother's family were from Czesny Street, Sosnowiec. The parents were Kaiman and Sara. The children were Bronia, Hela (my mother), Natek and Manusia.

My mother spent the war years in the Gabersdorf Camp in Sudetenland. She is able to account for all her family except Natek. She was never able to find out what happened to him. He was seen after the war returning to Poland, and he did register that he had returned. But that was all.

We desperately want to know what happened to him. If he is still alive, he would be the only relative we have in the world. And, if he is no longer alive, perhaps he has a family.

If there is any information you could give us, or any direction you could send us, we would be very grateful.

Kind regards

Nanette Horak EM: larja@bigpond.net.au

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that were killed in the Holocaust. One engraved line of commemoration in black marble costs 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones can contact the organization.

Congratulations, to our dearest friend

Shimon Slivka

On his 80th Birthday

Wishing you many years of Naches and
Happiness
in Good Health

Abraham Green – Chairman Zaglembe world organization

Zaglembe Society In Toronto

On Sunday June 11, 2006, the Zaglembe Society of Toronto held a Yizkor ceremony for their Kedoshim who were taken from them in the Holocaust.

In the presence of four generations of Zaglembe Society members a memorial was unveiled. Six granite pillars to forever preserve the memory of the six million Jews that were lost and on each stone inscribed the names of our family members that perished.

The commemoration was moving with a dialogue from Rabbi Stern, a melodic prayer from our Chazan and a heartrending speech from our chairman, Dr. David Bleeman, son of Helen (Malinowitzer) Bleeman of Dombrowa.

It was a day to remember and a tribute to the hard work and joint efforts of the membership.

Speech by Chairman Dr. David Bleeman...

We have all experienced it. Watching our babies go from their first day of school to graduation. Watching with joy and "naches" as everyone else looks at our baby getting his or her diploma.

Well, this is my baby's graduation. I should say Shimon Slivka's and mine. Let me take you through our babies life. From it's conception to it's birth.

Just over a year ago Shimon and I met her to look at our original monument to decide whether it needed a good cleaning before our Yizkor service. We sat down at the bench and at the same time said, why clean it, let's change it.

For some reason, and to this day I don't know why, this design was stuck in mind. Shimon and I approached Shai Lobart and David Freedman of Stonecraft Monuments who introduced us to Hagar Janbazman, an exceptional and brilliant architect and designer, who then put on paper exactly what I had in mind, magnificent monument to the memory of our Kedoshim. Who would deserve a

זאגלעמבער סאסייטי אין טאראנטו

האנדערט החדשה לזכר קדושי זאגלמביה בטאראנטו
The new monument for the Zaglembe Kedoshim In Toronto

more monumental expression of our desire to embed into the minds of the people of our community, and yes the rest of the world, the memory of our murdered love ones. Our Kedoshim who suffered and were destroyed for one simple reason; they were Jewish. No other reason. None.

Let this monument be a reminder to all of you, to your brothers, your sisters, your children, your grandchildren, your friends, both Jewish and non-Jewish that this is who we are. We don't hide it. We don't deny it. We celebrate. We memorialize it. We remember it. We are Jews. We will not be intimidated again. We will not be destroyed.

I hope you will celebrate with me this inauguration of our baby. Thank you.

Holocaust Memorial Day - Yom Hashoa Service - April 26, 2006

The topic of this year ceremony at the Memorial Site in Modin, was "The battle against Antisemitism and deniers of the holocaust".

Thousands came to Yad Hazikaron - four generations Zaglembians, Minister, Knesset members, public figures, senior police officials, soldiers and many guests including youths.

A short military ceremonial drill conducted by a squad of soldiers from a nearby IDF base was followed by the traditional lit of the torches.

Cantor Achia Rubin, who conducted the religious part of the memorial service, chanted the prayers.

"Yizkor" was said by Itzhak Greengrass and "Kadish" by Zvi Landau.

The following persons spoke at the ceremony: Mr. Ronny Bar-On - Minister of the national infrastructures, Miss. Hila Gerstel - District Judge, second-generation of Zaglembe; Miss Liory Baum - third-generation of Zaglembe and Mr. Abraham Green - chairman of Zaglembe World Organization.

The "Kolot Ha'ir" chore conducted by Aviva Wirmnitz provided the artistic program.

Second and third generation of Zaglembe Jews participated in recitations of poetry and prose. The ceremony was conducted by Varda Greenberg (Toblash) and Shelomi Karib (Krawinski), both second-generation.

others were led by the German soldiers and were forced to stand alongside the outer wall of the church. There, the soldiers ordered them to run quickly. Whoever remained standing was shot - whoever ran, was also shot. The soldiers aimed to kill.

A group of Jews, myself included, ran frantic towards the gates of the church at the top of the hill. The German soldiers shot at us with automatic weapons, and several people were wounded. I too was wounded in my left arm. The bullet that hit me entered my elbow and exited near my shoulder.

When we reached the church gate, Father Zawadzki opened the gate and let us all in. He instructed the nuns to treat our wounds and give us first aid. When they were finished, he asked us to leave by the rear gate because he was in danger of being killed. He explained that he and the nuns would be executed if it became known that they assisted Jews.

On the other side of the hill, the situation was much calmer. We left in the dead of the night. Bendin's ancient Jewish cemetery was located at the foot of the hill. I lay there in the cemetery with the open wound in my left arm until the sun came up.

In the morning, I walked over to the hospital alone. German soldiers, posted at the hospital, blocked the entrance and announced that no entry to Jews or Polish soldiers was permitted.

Dr. Tadeusz Kosibowicz, the chief physician at the hospital, came outside and led me to his ward for treatment. He told the soldiers that he only administering first aid. Inside I recognized other Jews that were wounded that night. I recognized some of them who were my neighbors.

Dr. Kosibowicz saw that I would be hospitalized for two months, under his personal supervision. The same occurred also to other Jews. While I was there, my parents and brother were transferred

to another apartment at No. 8 Third of May Square. After two months in the hospital, I joined my family.

Dr. Kosibowicz was arrested and brought for questioning, for helping Jews, hiding a broadcasting station, and hiding a Polish general in the hospital. The Gestapo intended to execute him, but an order from higher authorities changed his fate. He was sent to Dachau, and from there he was sent to several camps: Sachsenhausen, Oranienburg, Majdanek and Gross-Rosen.

יצחק טורנר (במרכז) ליד הכנסייה בבנדין
Itzhak Turner (center) by the Church in Bendzin

At the end of the war, Dr. Kosibowicz returned to his home in Bendzin.

Dr. Kosibowicz put himself at risk by extending assistance to Jews, despite the explicit orders and instructions of the Nazi government. As a result, he was sent to the camps.

His actions are documented in a book by the historian Roman Shank.

the Church in Bendzin

הכנסייה בבנדין

Dr. Tadeusz Kosibowicz 1893-1971

On August 23, 2006 the late Dr. Tadeusz Kosibowicz was declared as "Righteous Among the Nations". A moving ceremony was held in Bendzin in the presence of: Mrs. Zofia Rydel and her daughter Alegebita - Kosibowicz's daughter and granddaughter; Mayor of Bendzin - Mr. Radosław Baran; Israeli Ambassador to Poland - Mr. David Peleg; a delegation of Zaglembe Jews headed by Abraham Green - Chairman of Zaglembe World Organization including Itzhak Turner; City Council members and many guests.

Czeladz is Honoring Abraham Green

Since 1918, the city of Czeladz in Zaglembe has granted honorary citizenship to individuals who have made a special contribution to the city.

The first person to receive this honor was Fr. Boleslaw Pinkovsky. He was followed by personages including Marshal Józef Piłsudski, Marshal Edward Rydz-Śmigły and General Feliks Sławoj-Składkowski.

Between 1987, when the tradition was reinstated and 2005 three representatives of the city of Aubry (Czeladz's twin city in France) and four citizens of Czeladz: Zygmunt Szkony, Janusz Domagalk, Sławomir Pietras and Fr. Tadeusz Stępień - received this honor.

In 2006, at the suggestion of Czeladz's Mayor, Marek Mrozowski, with support and encouraged by the Zaglembe Friendship Organization and members of the City Council, this honor was awarded to Mr. Abraham Green, originally of Czeladz and currently of Tel Aviv, and Chairman of the Zaglembe World Organization.

Abraham Green received this honor for dedicating decades to the commemoration of the heritage of Zaglembe Jewry, and its history in Poland and Israel, as well as his profuse activities to strengthen the ties between Jews and Poles in Zaglembe in general, and in Czeladz in particular.

In an impressive ceremony that took place on August 23, 2006 in Czeladz, Mr. Green was awarded honorary citizenship in the presence of his family, the mayor of Czeladz, Israel's Ambassador to Poland - Mr. David Peleg, members of the City Council, Mayors of all Zaglembe cities, Representatives of the county, a delegation of Zaglembe Jews and many guests

ראש עיריית בנדין (מימין) ויו"ר ארגון יונה מברכים את גרין בטקס בז'לדז
Mayor of Bendzin Radosław Baran & Head of "Jons" - Adam Szydłowski
greeting Abraham Green at the ceremony in Czeladz

We are very proud of our Chairman

Mr. Abraham Green

who was granted as an

**Honorary Citizen of his Home Town Czeladz
in the Zaglembe Region**

Mazal Tov!

Wishing him many years of Naches and Prosperity in Good Health
and Happiness

Zaglembe World Organization

Dear Friends and Fellow Zaglemians,

We are happy to inform you that our members of the second and third generation have initiated several important activities relating to commemoration and other topics.

Approximately two years ago, as a result of much effort, the **Netzer Acharon (Last Remnant) Memorial** was erected on Mt. Herzl, adjacent to the National Cemetery. The Memorial commemorates 275 Holocaust survivors who were killed defending the State of Israel during the War of Independence. Although they were the only surviving members of their families they immigrated to Israel and joined the ranks. They were killed in the war.

Shimshon Yashevitz, a second-generation member, initiated and collected the names and information on the Netzer Acharon heroes from Zaglemia. We plan to commemorate them at our Memorial in Modi'in as well.

Other activities that are being directed by second and third generation members include the campaign in honor of our first generation members.

The campaign is intended especially for our first generation members in need of such contact.

Members and Survivors,

Righteous Among the Nations - Righteous Gentiles

In 1963, Yad Vashem embarked upon a worldwide project to grant the title of Righteous Among the Nations to non-Jews who risked their lives to save Jews during the Holocaust. To this end, Yad Vashem set up a public committee headed by a retired Supreme Court justice, which is responsible for granting the title. This project is the only one of its kind in the world that honors, using set criteria, the actions of those individuals who rescued Jews during the war.

The Righteous program and the trees planted on the Avenue of the Righteous Among the Nations have received world coverage, and the concept of Righteous Among the Nations coined in the Yad Vashem Law has become a universal concept and an important symbol.

Our sources contain many sayings that guide our conduct towards older individuals. "You will rise for an Elder" and "Thou shalt honor the face of the old man". But only the "Shma Koleinu" prayer that we say on Yam Kippur contains the saying: "Cast me not away when I am old, do not leave me when my strength is gone". These are the days that we request to be written in the Book of Life. Indeed, many people recite this prayer with tears in their eyes.

Our children and grandchildren,

I must admit that when I read your proposal, I shed some tears, and I imagine that other survivors were also moved by your initiative. I send you our appreciation and a blessing.

***
Mazal Tov to the Zaglemie Society of Toronto on its Jubilee Celebration. May you continue your blessed work and beneficial contacts with our organization in Israel.
***

At the close of the year 5766, I wish all Zaglemian Jews and their families in Israel and overseas, a Happy and Healthy New Year, a year of peace and prosperity.

Shana Toval

Abraham Green, Chairman of the Zaglemie World Organization

RIGHTEOUS OF THE WORLD

by Chaim Chefer

I hear this title and it makes me think
About the people who saved me.
I ask and ask "Oh, my dear God,
Could I have done the same thing?
In a sea of hate stood my home:
Could I shelter a foreign son in my home?
Would I be willing along with my family
Constantly be threatened by certain evil?
Sleepless dark nights watching out for noise
Hearing footsteps of certain evil.
Would I be able to understand every sign,
Would I be ready for this, could I walk like this
Among those who would betray
Not one day, not one week, but so many years!
There a suspicious neighbor, there a look, and here a sound -

For that one - warm - brotherly clasping of my hand...
Not having any pension - not having anything for this.
Because a person to person must be a human being.
Because a human being comes at this time through -
So I ask you and ask you once more -
Could I have done the same if I was in their place?

It was they who went to war every day,
It was they who made the world a place for me.
It was they, the pillars, the Righteous brother,
Who this day this world is founded by.

For your courage, and for your warm extended hand
In front of you the Righteous I bow.

He Who Saves One Soul...

By Itzhak Turner

I lived with my parents and my brother at 3 Bochna Street. The house was in the row of houses closest to the Great Synagogue of Bendin. Up on the hilltop, near these houses, stood a church where Father Mieczyslaw Zawadzki presided.

When WWII broke out, German troops that invaded Poland secured a hold and settled in Bendzin. In 1939, on the night between September 8th and 9th, German soldiers burst through the gates to the houses bordering on the Great Synagogue. The soldiers hurled hand-grenades at the houses and ordered everyone to evacuate their homes, claiming that Jews had shot at them from the synagogue.

The many Jews who ran to the synagogue where they sought protection, met their death when the synagogue was burned. Many

שגריר ישראל בפולין - דוד פלג והגב' רידל - בתו של חסיד אמות העולם קושוביץ
David Peleg - Israel ambassador to Poland & Mrs. Zofia Ridel - the daughter of the new "Righteous Among the Nations" - Tadeusz Kosibowicz

למר שמעון שליבקה - חבר הנהלת ארגון זגלמביה בטורונטו

במלאת לו 80 שנה

מזל טוב! שתזכה לשיד שנית עשייה רבות ופירות בבריאות טובה

למר גפתי לביא - יו"ר התאחדות עולי פולין וחבר הוועד

המארגן של מרכז הארגונים

במלאת לו 80 שנה

מזל טוב! שתזכה לשיד שנית עשייה רבות ופירות בבריאות טובה

למר אברהם גרין - יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה

כולנו נאים בך!

לדגל קבלת אזרחות כבוד בעיר הולדתך צ'לדז' שבזגלמביה

מזל טוב! שתזכה לעוד שנות עשייה רבות ופירות בבריאות טובה

למר שלמה גראואר - יו"ר סניף הצפון של ארגון זגלמביה

במלאת לו 90 שנה

מזל טוב! שתזכה לעוד שנות עשייה רבות ופירות בבריאות טובה

Peter Ferens

On Monday, August 7, 2006, our community lost a devoted member.

Peter Ferens, beloved son of Zvi and the late Bluma Ferens of Bendzin, Poland, passed away in Toronto, Canada. He was an active member of our organization for 35 years and most recently the Co-Chairman of our Toronto branch of the Zaglembyer Society. Born in 1947, Peter dedicated his life to people. As a teacher of 30 years he was a mentor of his students and as a member he played a dutiful part in our Society. But foremost he was committed to being a loving husband to his wife Heather, a loyal son and caring brother and uncle.

Peter Ferens will be greatly missed

Shimon Slivka

Mr. Jeffrey Cymbler & Family

Zaglembye world organization Board and members Express
Our Sincere Condolences on the Passing Away of
your

Beloved Mother

Sharing your deepest grief
Abraham Green - Chairman

פיטר פרנס ז"ל

ביום שני, ח-7 באוגוסט אביה חקחילה שלנו חבר נאמן, פיטר פרנס, בנם האהוב של צבי ואשתו המנוחה כלומה פרנס מבנדין, שהלך לעולמו בטורונטו, קנדה.

פיטר היה חבר נאמן ופעיל במשך 35 שנה ולאחרונה שימש כיו"ר של ארגון זגלמביה בטורונטו.

פיטר נולד ב-1947 באיטליה. את מרבית חייו הקדיש למען אנשים. כמורה ומחנך למעלה מ-30 שנה שימש דוגמה חייה לאלפי תלמידיו שהעריצו אותו על דרכיו ופעלו למענם.

בראש ובראשונה פיטר היה בן אדם אהוב, בעל נאמן לאשתו חתיר, בן מסור לחורין, אב אהוב על אחיו אלק ודוד טוב.

פיטר יהיה חסר לנו לעולמים.

ת.ג.צ.ב.ה.

כותב בטורונטו ע"י חבר הנהלת ארגון זגלמביה, שמעון שליבקה.

ארגון יוצאי זגלמביה

משתתף באבלו חכבד של חברת ג'פרי צימבלר
על מות

אמו ז"ל

תנחומים למשפחה
מי ייתן ולא תדעו עוד צער

מדעה

אזרחות פולנית

דרכון אירופאי

טיפול ישירות בפולין:

- ✓ באזרחות ליוצאי פולין וצאצאיהם ללא תכבלת דורות
- ✓ ביטול כתבי ויתור
- ✓ ערעור על סירוב מתן אזרחות מחשגירדות
- ✓ איתור תעודות ורישום תעודות ישראליות בפולין
- ✓ איתור רכוש וחשבתו

משרד עורכי-דין אילן צ'רסקי

מנדלי פו (קומה 5)

רח' בצלאל 31, רמת-גן 52521

טלפון: 6112600 - 03

פקס: 6134529 - 03

icharsky@icharsky.com

www.icharsky.com

ערה"ש תשס"ז
שנה טובה ומאושרת,
שנת שלום ובטחון
שנת שגשוג והצלחה!

מאחלים

הנהלת הארגון ומערכת עלון זגלמביה

Wishing you a Wonderful Year
Filled with health, and inner peace!

Zaglembye World Organization

המערכת: אברהם גרין, אלתר ולר, אשר ניצני, אנה צ'וזיאקובסקה, יונה קובו-קוטליצק, הדסה קנטור
חנית רייטר-גיסלר, עריכה גרפית והדפסת: רפוס קריאק

כתובת המערכת: ארגון קהילות יוצאי זגלמביה, פרישמן 23, ת"א 63561
מס' החשבון של ארגון קהילות יוצאי זגלמביה: בנק לאומי בת ים סניף מס' 861 חש' 33938/34

Zaglembye World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions: Bank Leumi of Israel, Branch No. 861, account No. 33938/34
yonakobo@netvision.net.il